XXV. évfolyam. 1914. 7/1259. szám.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:
Egész évre ... ... kor. 20.—
Félévre ... ... » 10.—
Negyedévre ... ... » 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST,
VIII., Népszinház-utcza 22. sz.

Telefonszám »József« 527.

Hirdetések felvétele ugyanott.

Budapest, február hó 15.

Krónika.

Gondolatok

a Kisfaludy-Társaság nagygyülésén.

— febr. 13.

Istennek ajánltam lelkemet és halkan, lopva besomfordáltam az ülésterembe. Egyszerre csak benn voltam a Kisfaludy-Társaságban. Nem is olyan nagy dolog. Gondoltam, nem fognak észrevenni, de észrevettek. Egy öreg ur, aki mellé egy sarokülésben letelepedtem, megbicczentette a fejét. Én visszabicczentettem. Kész volt az ismeretség. Folytatása azonban nem következett, mert Kozma Andor ott ült a felolvasóasztalnál és olvasott, olvasott . . . Ilyenkor nincs helye az eszmecserének, csak kontemplálni lehet. Összekulcsoltam tehát a kezeimet és belenéztem a tenyerembe. Ott se volt semmi. Hogy valami mennyei boldogságot éreztem volna, azt nem állithatom, de nem is unatkoztam. Impresszióim voltak. Eszembe jutott édesanyám tanitása: Ha egy idegen társaságba lépsz, ahol előkelő urak és uri dámák vannak együtt, nézz körül, figyeld meg a viselkedésüket és azonképen viselkedjél te is. Ugy rémlik, az elmult századot Knigge tanitotta erre a bölcseségre, és édesanyám — Isten bocsássa meg — plagizált. Akkor az emberek még viselkedtek. Felütöttem tehát a tekintetemet és körülnéztem. Csupa multszázadbeli urak ültek körülöttem, ugyszólván kortársak, és áhitattal csüggtek a felolvasón, aki a terem ellenkező oldalának beszélt és nekünk hátat forditott. A sorompón innen, mondom, mely a dignitáriusokat a hallgató közönségtől elválasztja, jobbadán öreg urak ültek, komor, megnyult ábrázattal, mondhatnám szigoru tekintettel: volt miniszterek, kegyelmesek, v. b. t. tanácsosok, államtitkárok, akadémikusok, öreg, kissé strupirt mágnások, akik az elmult századból áthozták magukkal az irodalom tiszteletét, ezt a bájos hazugságot, mely akkor a bontonhoz tartozott.

Az elnöki asztal körül a társaság kamarája foglalt helyet: elnök, főtitkár, titkár és Hegedüs István, a társaság hivatalos poétája, aki dicsőiti az élőket és elparentálja a holtakat. Hogy is van csak az a latin czitátum? *Vivos voco, mortuos plango* . . . Mind magyar viseletben voltak, sujtásos atilla, rojtos nyakravaló. A lábaikat csupa merő tiszteletből nem néztem és igy nem is tudhatom: ránczos magyar csizma volt-e rajtuk, vagy közönséges czugos czipő. Ezek is nagyon komolyak voltak, mozdulatlan márvány, arczukon csupa tekintély és tradiczió. Az asztalon két szál milligyertya nyujtózkodott, de nem égett, a felolvasóasztalon pláne négy szál. Ezek a gyertyák nagyon emelték a helyzet komolyságát, és én megörültem a hangulatot keltő rekvizitumoknak, melyek a biedermeyer-világ viaszgyertyáit juttatták eszembe. Ó viaszgyertyák, életem álma! Miért lettünk olyan szegények, hogy rólatok le kellett mondanunk. Előrenyujtott nyakkal oda-odasanditottam és kerestem az asztalon a hozzávaló koppantót is, de az nem volt ott.

A felolvasó még mindig olvasott. Kissé fészkelődni kezdtem. Egy helyben ülni, hallgatni, figyelni, a figyelést pózolni, — az nem nekem való mulatság. Az egyik sarokban épp a hátam mögött megláttam Herman Ottót, akit az Académie negyven halhatatlanjai bátran megirigyelhetnek tőlünk. Egy alkalmas pillanatban odasurrantam hozzá és mellé ültem. »Nem hallok« susogta elég fenhangon. Szerettem volna neki visszasugni: »Minek neked hallani? *Te látsz*«. Fiatal, nagy, mindent látó szemeit végigjártatta a társaságon, ugyszólván belefurta mintegy tanulmányozási czélzattal, mintha minden egyes alakot gombostüre akarna szurni a gyüjteménye számára, ahogy bogaraival cselekszi. Hisz az emberek közt is akadnak eltenni való, felgombostüzni való figurák. Néz és néz. Vajjon az ő hangtalan világában, ebben az örök csendben, örök némaságban, hogy verődnek vissza azok az alakok, mozgások, melyeket mi csak a hanggal kapcsolatban érezünk?

Azután hallgatunk együtt.

Herman Ottóról kiki tudja, hogy nem a jámborság tején hizlalódott nagyra, hogy Hagenbeck állatseregletében vannak szelidebb marásu tigrisek is. Engem se taksálnak valami anabaptista szentnek. Ellenben a faun és a gamin elnevezéseket sürün hallottam már röpködni megderesedett, de meg nem okosodott fejem körül. De most hallgattunk mind a ketten. Egy illemtanárnak se lehetett volna kifogása ellenünk.

Elgondolkozom. Hát voltaképpen miért is viselkedem én ilyen illedelmesen? Hisz én itt nem vagyok vendég, mint voltam ezelőtt negyven évvel. Én most itthon vagyok, a szükebb familiám körében, és a gazda, az elnök, egy joviális, derék, müvelt férfiu, aki most háttal néz ide, rossz néven se venné, ha e nagy történeti momentumban egy nevető grimaszt vágnék a fontoskodó frekvenczia arczába! Miért? Miért? Mert rabszolgák vagyunk, sclavok vagyunk mindnyájan,

félünk az egymás tekintetétől. Ha száz ember összeverődik, már nincs szabad ember, csak illedelmes ember van és az olyan szomoru!

Negyven évvel ezelőtt!

Az akkor volt, mikor az öreg Toldy Ferencz, ez a kellemes, kerekfejü ős bohém felolvastatta a *Simon Judit*-ot a Kisfaludy-Társaságban, ugy hogy én fenhéjázás nélkül mondhatnám, hogy irói karriérem bölcsője a Kisfaludy-Társaság volt. Akik bennem hisznek, azok innen számitják az éveimet, egy uj hedzsira! Annak most éppen negyven esztendeje.

Akkortájt a Nemzeti Hirlap-nál dolgoztam, Toldy Pista lapjánál, akihez fogható nagy ur nincs a mai zsurnalisztikában. Gyönyörü szál ember volt, könyveket irt és drámákat a Nemzeti Szinháznak. Igazi gavallér, jó kolléga és kedvencze a nőknek, akik korai halálát okozták. Notandum a nagy Toldy Ferencznek édes fia.

A husvét utáni első ülésre volt kitüzve a bemutató. Toldy Pista küldött, hogy menjek és legyek ott. Egy kis szürke köpönyegben jártam akkor télen, nyáron, esőben, hóban. Kámzsa is volt a tetejében. Az a köpönyeg volt emeletes házam, buvóhelyem, takaróm. Az a köpönyeg volt a mimikrim, amelynek segitségével beleolvadtam a nagy világszürkeségbe, nehogy valamikép észrevegyenek.

Nagyon félénk falusi gyerek voltam, szögletes, félszeg és már nem egészen fiatal. Nemrégen jöttem fel a vidékről, ahol rovogattam az alföldi megyéket, Bihart, Békést, Hevest és tanitgattam kis zsidógyerekeket jóformán kosztért, kapadohányért és egy talpalás csizmáért.

A szerkesztőm szabadságot adott, hát elmentem arra a nevezetes ülésre. Áhitatos, szent félelemmel álltam meg a terem ajtaja előtt és nézegettem a szállingózó népeket. Még sohase voltam nyilvános ülésben, sejtelmem sem volt annak a lefolyásáról. Próbáltam a folyton nyiló, csukódó ajtó résein bepillantani a sanctuariumba, hogy némi tájékozást szerezzek magamnak a terep minémüségéről, nehogy belépvén, zavarba jöjjek és észrevegyék rajtam, hogy idegen vagyok. Nem sikerült. — A látogatók tömege egyre gyérült, az ajtók egyre ritkábban nyiltak, végre az utolsó látogató is befordult és én még mindig ott álltam és töprenkedtem: menjek, ne menjek? Végre egy nagy erős elhatározással megfordultam és mentem el, el, el... A lépcsőn lefelé haladva, ugy rémlett, mintha egy tapsorkán követne. De az is lehet, hogy csak ugy képzeltem. Hova nem ragadsz csalóka visszaemlékezés?...

*

Egyszerre nyüzsgés, éljenzés! Uj szereplő. Rákosi Jenő lép a tribünre. Mint mikor szinpadon a star megjelenik és egyszerre betölti az egész óriási tért egymaga, ugy hogy mellette elhalványulnak a többiek, ugy hat ez a kiváltságos szellem, aki drámairó, szobrász és szinész egyszemélyben. Azon kezdi, hogy nem olvas, hanem beszél. A meglankadt figyelem egyszerre felfrissül. A hangulat változik, az arczok komolyságát derü váltja fel. A merev arczok nyájasan bólogatnak és érdeklődéssel telik meg a terem. Az esztétika szép dolog, de szebb és közvetlenebb az élet, és Rákosi Jenő mindig az élet teljéből merit. Ahogy ő Kemény Zsigmondot beállitja, az embert, az irót, a bölcset, a politikust, a hazafit, az ugy hat, mint valami élő kép, melyre tizezer gyertyafényü sugárkévét vet a fényszóró. Ez nem a sárgult pergamenek mesealakja, melyet mentől többet magyaráznak, annál jobban szétesik, mentől jobban esztétizálnak körülötte, annál érthetetlenebb lesz. Akit Rákosi Jenő idéz, az vérből, husból való élő valóság. És hogy még jobban elhigyjük és még jobban érdekeljen bennünket, azon kezdi, hogy a saját, a tanitvány életét belekapcsolja a mester életébe. Elmondja, hogy került a közelébe, hogy lett munkatársa és bizalmasa. Nem a kritika szemüvegén; de a szeretet meleg lencséjén keresztül mutatja meg nekünk a tragikus nagy alakot. A régi nagy franczia memoár-irók módszerét követi. Nem fest, de elmond, oly egyszerüen, mint ahogy csak az tud, akinek sok mondanivalója van. Ahogy beállitja Keményt a maga milieujébe, a kezdődő, primitiv zsurnalisztika bölcsőjénél, amikor a Pesti Napló-hoz szerződteti a tudóst, hogy tudományának élhessen, a drámairót, hogy drámát irhasson, a szobrászt, hogy ideje legyen agyagot gyurni, és a poétát, hogy kenyere legyen: az egyszerüen megragadó...

Amikor pedig elkövetkezik a sötét katasztrófa és annak a nagy robusztus elmének beborulását érinti: a memoár-iró szava elcsuklik, némaságba vész, nincs se hangja, se mondanivalója többé. Csak a mi lelkeinkben zokog tovább a megütött hang, mint a görög tragédiában, mikor már vége a darabnak, az aréna mögött láthatatlan mélységekből tovább zeng és zokog az Erynnisek félelmetes karéneke...

Az ülésnek vége. Oszolni kezd a közönség. Szomszédom felé fordultam, de Herman Ottó már nem volt sehol.

Kiss József.

Másként nem tehettem...

Uramisten! nézd szemeim,
Rémültebbek, mint az őzé,
Mikor legelőször hallja
Gyilkos hangját fegyvereknek
S vidám, fürge lábocskái
Félelemtől ugy remegnek,
Mint a kés aggok kezében!
Nézd, hajamat bánat fonta,
Nézzed arczom könny öntözte,
Fehér, sima homlokomat
Gond viharja meggyötörte:
Száz zsákutczás ut vezetett
A sorsoknak nagy kertjébe
S féreg esett, féreg esett
Lelkem áldott gyümölcsébe!

Uram, — mindég igaz voltam,
Mások javát szándékoltam,
Reggelenként reménységből
Szőtt ruhába öltözködtem,
Fiatalság drága övét
Derekamra felkötöttem;
Jóság himzett papucsában
Léptem ki ez életkertbe,
Türelem és hit vizével
Lelkem fáját növelgetve.
Uram, — mégis gonosz lettem,
Aki rossz volt, azt szerettem,
Legigazabb, hű barátom
Magam mellől elkergettem.
Hazudott a nevetésem
És ha sirtam, csalfa voltam,
Jóra tértem, rosszra értem,
S magamat is megraboltam.

— Uram . . . a hangom halk és téveteg . . .
Bocsásd meg az én ezer vétkemet,
Hiszen Te tudod, hogy rossz nem vagyok,
De olyan, mint a járó kisgyerek,
Kinek remeg magában gyenge térde
S nem oda léphet, ahova kimérte.

Balázs Mária.

Danse macabre.

Temetés készül. Bent a kapumélybe'
Éjféli árnyat sző a bakacsin,
A ház előtt az utcza kandi népe
Álmélkodik a halottas kocsin;
A néma vendég bus fogatát nézik
(Mért vonz ugy e százszor megujuló kép?) —
A gyász köré — a nagy köruton végig —
A napsugár izzó aranyat szór szét.
Nagy utra kél a nyár ifju halottja,
Várja a csönd és várja a sötét —
S a gyászbatár, egy perczre, idelopja
Távol sirok rejtelmes hüvösét.
Im: az örök harcz, pompás csataképbe',
Vivódó kétség, ujjongó remény:
Az arczokon a munka verejtéke
És gyászbokréta a lovak fején.
A kapualjból lopakodva leng ki
A hervadó babér nehéz szaga,
A képet, mely az elmulást jelenti,
Ily megrázóan meg nem festi senki:
A napsütésben egy folt éjszaka.
A gyászhintó körül — halkan zsibongva —
Egyre sürübbé sürüdik a kör,
Van, aki könnyet ejt némán, titokba',
Emlékezik rég nem látott sirokra . . .
S a gyászbatár csak busan tündököl:
Ezüst keretben óriás tükör.
Néma madárra váró bus kalitka . . .

S egy hölgy — a kocsi mellett elhaladva —
A tükröződő, izzó üveglapba'
Kaczéran a kalapját igazitja . . .

Rédey Tivadar.

Siker.

Irta: **REMÉNYI JÓZSEF.**

— Rendben van.

Káhán Malvin a sáfránysárgaszinü vánkost eligazitotta a pamlag fején, aztán csöndesen ismételte:

— Rendben van.

Aztán a toalett-asztalkán egy aranygalléru czigarettáért nyult, rágyujtott, női módra, talentum nélkül szitt, pöfékelte a füstöt, mint egy kehes gyerekgőzgép. Ledült a pamlagra, a szemét behunyta és ugy czigarettázott.

Egyszerre kinyilt az ajtó. Borbai Kázmér lépett a szobába, halkan betette az ajtót, bezárta és nesztelen léptekkel közeledett Malvinhoz. A pamlagnál hirtelen letérdelt, valami gyerekes örömmel kapta el a czigarettát a kezéből és határtalan könnyelmüséggel az égő czigarettát a sarokba hajitotta. A deczemberi alkonyatban ugy tetszett, mintha a szoba sarkában egy kiváncsi szem villogna. A fiu aztán csókot nyomott Malvin ajkára. Ahogy ráhajolt, ahogy hosszan a nő barnás és ritmikus vonalu arczába nézett, — gyönyörü női testre furcsán odatévedt süvölvényarcz — ahogy a hosszu, merev, vértelennek látszó ujjaival a hajában kaparászott, a mellén motoszkált, ahogy a szokatlanul hosszu karjaival vadul és lázas mohósággal átölelte a nőt, olyan volt, mint valami ragadozóállat. A nő nem ellenkezett. Csak a szempillája lebbent meg, csak az ajka táján incselkedett egy finom mosoly, nagyon diszkréten, alig észrevehetően. Valami csodálatos ügyefogyottsággal mozogtak a fiu ujjai. Nyersen és otrombán, szinte bántóan fogta meg a nő csipőit, préselte össze a kis ujját, ránczigálta a szénfekete haját. És a fiu estig együtt volt a nővel, valami hiszterikus vágyódással pihentette rajta a szemét és bizarr gyönyörrel kuszott végig ujjaival a nő testén.

Ebben a kétségtelenül pózoló szituáczióban találkozott a szerelmük sokszor, már hónapok óta. Ha szóltak, akkor ilyesfélét mondtak:

— Te gyerek te.

— Te vagy a legszebb nő, akit eddig szerettem.

— Te naiv kis lovag, mennyi nőt szerettél?

— Hármat. Egyik sem értett zenéhez. Utálom az olyan nőket, akik zongoráznak.

— Önzésből. Mert magad is zongorázol.

— Undorodom a dilettánsoktól.

— A közönség még nem döntötte el a müvészi voltodat.

— Én már elintéztem magammal. És az apád felfedezett.

— Az apám sok csodagyermeket fedezett fel, akikben végül csalódott. Mert az apám minden imprezárió volta mellett mégis ideálista.

— Bennem nem fog csalódni.

— Nem? Pedig már is csalódott.

— Hogyhogy?

— Igenis. Már is csalódott benned.

— Bennem?

— Csodagyermeknek néz, uj csillag a muzsikus égen, ahogy ő az imprezárió lelkesedésével mondja, amellett jóravaló, zseniálisan becsületes és korrekt fiunak, aki bizony nem fogja elszeretni a leányát.

— És?

— És igy van-e?

— Nincs, ami azonban nem baj. Ez az apa tévedése és nem az imprezárióé. És a korrektség nem a szerelmen mulik. És ha már erről van szó, az apád benned is csalódott.

— Köztünk nagy a különbség ám, Kázmér fiacskám. Értem költ az apám pénzt, rajtad meg keresni fog. Érted? Látod, Kázmér fiacskám, az anyukád ugyan nem lehetnék, mindamellett a nénéd. És ne vedd rossz néven, hogy olyan anyáskodva szólok hozzád, kis lovagom. Amikor egy nő három évvel idősebb egy fiunál, akkor ugy szólhat hozzá, mintha legalább is tizéves korkülönbség volna. Annál inkább, mikor az a nő szeretője a fiunak. Mindig arra vártam, hogy egy fiatal fiu szeressen meg, mint te. Te ugyan romlott vagy már, más nők rabolták el a poézist tőled, de a tizenhat esztendős fiatalságodból maradt még számomra is. Kázmér fiacskám, te naiv kis lovagom. Tudod, mi naiv benned? Csak a korod! Csak a módja annak, ahogy szeretsz. Magad azonban már nagyon öreg vagy, Kázmér fiacskám. Látod, kedvesem, én most kegyetlenül és irgalmatlanul lekaparom a mázt a lelkemről és most figyelj, figyelj! Mit látsz? Ezt kellene látnod: egy tizenkilencz éves leány, akiről az édesapja azt hiszi, hogy a lelke olyan csendes és hullámtalan, mint a tengerszem tükre. És nem ugy van. A lelke piszkos, mint a pocsolyák vize. Mindig arra vártam, hogy egy nálamnál fiatalabb koru fiu szeressen. Ugy vártam erre, mint a negyvenéves asszony egy fiatal fiura vár. Még nem volt szeretőm, Kázmér fiacskám, és a lelkem már olyan romlott, mint egy asszonyé, aki nem lehet el szerető nélkül. Siccz. Ha valami lélekdoktort tudnék felhajszolni, aki ezt a problémát megoldja. Egy tizenkilencz éves, ártatlan, jónevelésü leányban miképp férnek meg egy negyvenéves asszony szerelmi vágyai?

— Én szeretlek téged, te meg engem. A többi mellékes. Rendben van.

Ha Malvin egyedül volt, a megnyugtatására sokszor ismételte:

— Rendben van.

Valami különös módon hatott rá ez a két szó, amikor a fiutól először hallotta. Szinte öntudatlanul ebben a két szóban éreztette a fiu fölényét. Olyan előkelő nyugalommal, olyan czézári előkelőséggel és napoleoni biztonsággal intézte el ezzel a két szóval a szerelmük ügyét, hogy az első alkalommal megdöbbentette. Aztán megszerette ezt a két szót. Most meg már a szükségét érzi. Egy délután eszébe jutott, ha ezt a két szót hirtelen, valami váratlanul támadt agyzavar következtében elfelejtené, akkor nagyon gyöngének, nagyon enerváltnak érezné magát. Mire támaszkodnék akkor?

A fiut az este ott tartotta a vacsoránál Káhán Illés.

— Mester, — mondta a fiu vacsora végeztével — meséljen valamit.

— A sikereimről?

— A sikereiről.

— Az olaszországi felfedező-hadjáratomról? A délamerikai turnéról?

— Igen. Igen.

— Már mindent elmondtam.

— Ujabb részleteket. Kérem.

— Megigéri az én kis csodám, hogy a hangversenyen legyőzi az összes eddigi fenoménokat?

— Esküszöm, mester.

— Megigéri-e, hogy azon lesz, más csodafiut ne ismerjen a zenei világ, mint Borbai Kázmért?

— Duplán esküszöm, aranyos mester.

— És az én tubiczám, az én drága Malvin gerliczém nem fog türelmetlenkedni, ha a palermói sikeremet háromszázharminczharmadszor hallja?

— Nem fogok türelmetlenkedni, apám — mondta a leány.

— Akkor rajta. Ugy volt, a drága feleségemet gyászoltam és egy orosz tánczosnőt, akit elszerzett előlem egy német kolléga. Az a tánczosnő? Eisler Fanni, Taglioni, semmi, semmi. Mintha pedál lett volna annak a tánczosnőnek, Marikovskának a czipellőjében, a keblén pedig billentyük. Muzsikált a táncza. Az a német kolléga pedig tönkretette. Paczer volt. Mondom, a drága feleségemet gyászoltam és Marikovskát. Lejutottam Palermóba. Egy vasárnap délután virágokkal koszoruzott leányokat látok egy parkban. Egy egészen sajátságos, soha nem hallott szicziliai dalt énekeltek és az arczuk ragyogott, mintha az Etna tüze világitott volna rájuk. Csibészlányok voltak ezek, szépek, feketék, fiatalok, tudatlanok, de mind tudtak tánczolni. Az egyiket kiszemeltem közülük. A neve Ondei. Anita Ondei. Az apja római, az anyja firenzei. Őt a szülei nyolcz éves korában ott felejtették Sziczilíában. Ismertem spanyol nőket, akik kitünően hazudtak, a kis olasz nő azonban felülmulta őket. Kértem, hogy csak nekem tánczoljon. A többiek félreálltak. Énekeltek. Anita tánczolt. »Marikovska, Marikovska, — ujjongott a lelkem — nem vagy pótolhatatlan.« A táncz után Anita elém nyujtotta a markát. »Velem jösz-e?« kérdeztem. Hogy igen, mondta, igen, vele azonban csak ugy lehet beszélni, ha előbb centesimót kap. Adtam neki pénzt. Aztán jött. És én tanittattam. És én vele sok-sok gyönyörüséget szereztem a világnak. És amikor már Párist is meghóditotta, akkor elfordult tőlem.

— Anita Ondei? — kérdezte a fiu — az a hires Anita Ondei, akit a minap a pétervári udvari szinházhoz akartak szerződtetni?

— Igen az, az egész orosz ballet nem tánczol ugy, mint ő maga — mondta savanykás melancholiával Káhán.

Azután a fiu hangversenyéről beszélgettek.

A konczert január végére esett. A hangversenyt megelőző estén Káhán Illés a szerkesztőségekben járt.

— Öregem, — mondta a »Hirlap« köpczös, borzasfejü zenekritikusa — soha ennyire nyugtalannak nem láttalak. Mi ütött beléd? Te, a közismert, higgadt imprezárió...

— Ez a gyerek, — felelte Káhán — tudod... olyan mesésen játszik... olyan virtuóz, amilyen még nem volt... És én babonás vagyok... nincs imprezárió, aki nem volna babonás... és... én félek valamitől... Párisban Madame de Thébes megjósolta, hogy baj ér azon a hangversenyen, amelytől legtöbbet várok... És... ne nevess ki... én hiszek Madame de Thébes jóslásaiban...

Másnap délben Káhán Malvin gyomorfájdalmakról, szédülésről panaszkodott az apjának. Káhán orvost hivatott. Malvin a fehér szobában, a kedves, szép, Kázmér szerelmétől besugárzott szobában, kényelmes ágyban fogadta az orvost. A vizsgálat után, a szomszéd szobában, az orvos azt mondta Káhánnak:

— A leánya, kedves uram, a leánya, három hónapon belül meggyógyul. Egy unokával szaporodik meg a családtagok száma.

Malvin hallotta az orvos szavait. A párnába furta a fejét és mosolyogva és könyezve és mindent, mindent elfelejtve rebegte:

— Gyermekem lesz, kis, göndörfürtü férgem. Gyermekem lesz. Kis fiam, kis lányom, mindegy, mindegy akármi, az apád tizenhat éves. Kázmér a neve és zongoramüvész. Gyermekem, gyönyörü fiu az apád.

De tudtam, tudtam, már az első héten tudtam, hogy nem hiába szeretem Kázmért.

Amikor az orvos eltávozott, Káhán nem mert benyitni a leányához. Ott állt az ajtó előtt, a fehér ajtó előtt.

— Már itt sincsenek fehér álmok.

Egészen különös szinünek látta a szobáját. Tótágast álltak a butorok. Pompejii meztelenségek diszlettek a széken, asztalon, falon, mindenütt. Mélységes fájdalom szorongatta a torkát, a feje fájt, mintha valami éles pengével az idegei közé vágtak volna, ugy érezte. Félénken nyomta meg a kilincset, mintha ő lett volna a vétkes. Valami beteges érzés ejtette rabbá, félt attól a pillanattól, amelyben a leánya tekintetével találkozik. Aztán összeszedte magát, a verejtéket letörölte a homlokáról és benyitott a leánya szobájába.

— Kicsoda . . . kicsoda . . . — dadogta és fáradtan ledült a székre.

A leány az apját nézte és a szembogara különösen fénylett. És aztán, mintha valami naiv kis dolgot közölne az apjával, csodálatos egyszerüséggel és természetességgel mondta :

— Kázmér . . . Borbai Kázmér . . . szép fiu . . . kedves fiu . . . csudagyerek és szerelmesem . . .

Nem kért bocsánatot.

Az öreg Káhán felugrott a székről. Határtalan düh fogta el. Mintha egy évek hosszu során át lavinává nőtt keserüségtől akart volna megszabadulni.

— Te czéda . . . te rongy . . . te aljas . . . összeadtad magad ezzel a gyerekkel . . .

A leány hallgatott. Csak nézte az apját.

— Szólj ! Védekezzél ! Magyarázatot akarok !

A leány hallgatott.

— Mondd, hogy más volt. Akárki. Ez lehetetlen. Ez a gyerek. Ez a tizenhat esztendős fiu. Ez lehetetlen.

A leány hallgatott.

— Kidoblak. Kiruglak — toporzékolt az öreg. — Ilyen szégyen ! Ilyen szégyen !

— Apám, — mondta a leány csöndesen — az anyám még nem volt a hites feleséged, amikor születtem.

— Az más. De én férfi voltam. Én feleségül vettem az anyádat. De ez a gyerek. Ez a gyerek.

Megszólalt a csengő.

— Kázmér jön, — mondta a leány — kétszer rántja meg a csengőzsinórt. Ez a szokása.

— Kidobom. Kidobom azt a fiut — dühöngött az öreg.

— Este hangverseny van — mondta Malvin mosolyogva.

— Lemondatom a hangversenyt. Ez a gyalázat ! Ez a gyalázat !

Az öreg tördelte a kezeit, a haját tépte.

— A gyerek ne merjen a szemem elé jutni.

Borbai Kázmérnak ajtót nyitott a cseléd. Koczogott az ajtón. Mosolyogva, vidáman, gyönyörü önbizalommal lépett a fehér szobába. Üdvözölte Malvint. Odament az öreghez.

— Mester, nagyon izgatottnak látszik. Mester, óvja az idegeit. És Malvin is beteg. Önök mindketten nagyon könnyedén teszik koczkára az egészségüket.

A fiu a hangversenyre vonatkozólag kért valami intézkedést. Aztán ügyes causeur módjára fél perczig mulattatta Malvint, aztán elment. És az öreg nem förmedt rá. És az öreg nem vonta felelősségre.

— Hangverseny után, — mondta — hangverseny után elbánok vele. Vége volna a renomémnak, ha a mai konczertet lemondanám.

Este óriási siker volt. A közönséget mámorba hajszolta Borbai Kázmér. Valami zenei paroxizmust árasztott a pódiumról. A zongora vazallusa volt. Hüséges és vakmerő. Rimánkodó és harsogó. Óriási siker.

Káhán az első sorban ült és szerette volna magához ölelni a fiut. A délután, a leánya betegsége még ott keringett az emlékezetében, mint egy lassu valczer. Aztán gyors, pergő, ropogó csárdástempóban jöttek a tervek. Amerika, dollárok hazája, sulyos pénzt jelent ez a fiu, sok-sok pénzt . . . .

A hangverseny után, az autóban, szinte kedveskedett a fiunak, udvarolt neki és otthon, a Malvin szobájában, valami ragyogó boldogsággal, nagy, erős, diadalmas ujjongással mondta :

— Kázmér fiacskám, nemsokára amerikai körutra indulunk, Buenos-Airesban keresünk legtöbbet. Buenos-Airesban.

Malvin észrevétlenül a fiu keze után nyult és hirtelen csókot nyomott rá.

Toll és tőr.

— febr. 13.

A PESTI HIRLAP kipattantja a titkot, hogy mennyit kaptak a fővárosi lapok a Forgalmi Részvénytársaságtól. Ebben a bünlajstromban mi 3000 koronával szerepelünk. Fájdalom, a Pesti Hirlap dupla krétával csinálta a számadást és ezuttal is bevált a régi közmondás, hogy csak a fele igaz annak, amit a világ pletykáz. Szóval, mi csak 1500 koronát kaptunk, s mert a Pesti Hirlap háromezerről tud, tisztelettel kérjük laptársunkat, nem lenne szives utbaigazitani, hogy hol keressük a másik 1500 koronát. Ha utbaigazit, mi tiszta lelkiismerettel és a jól végzett munka teljes erkölcsi tudatában keresni fogjuk azt, amit tisztességgel megszolgáltunk. Mert mi tisztességgel végeztük dolgunkat. Tisztességgel, mert sohasem tartottuk erkölcstelen vállalkozásnak a margitszigeti kaszinót. Egy ilyen kaszinónak propagandát csináltunk már évekkel ezelőtt, amikor még nem volt Forgalmi Részvénytársaság, s amikor erről a témáról csak akadémikusan lehetett még krónikázni, mert nem volt aki megfizessen. Igen, mi ebbe az eszmébe sokáig egész önzetlenül voltunk szerelmesek, s csak később derült ki, hogy a menyasszonynak hozománya is volt. De ne folytassuk, mert a hosszadalmas tárgyalás azt a látszatot keltheti, hogy mentegetőzünk. Eszünkbe sincs. Nem védekezünk, nem mentegetőzünk, csak a másik 1500 koronánkat keressük.

—

MAURICE MAETERLINCK, aki néhány év előtt külön pápai áldásban részesült, most szokott és szelid rezignációjával megállapithatja, hogy nincs hálátlanabb dolog a világon, mint kiváltképpen való keresztényi szellemü irónak lenni. Valaki — mint ő — egy nagyszerü müvészélet minden és sokféle munkájában a keresztényi ige és hitvallás, sőt szinte a katolikus dogma igazságát és javát dokumentálja s végezetül talán egyetlen mondatban eltér ettől a programmtól — nem a lényegekben, csak a dokumentáczió formáiban — s akkor a szelid és mély Maeterlinck indexre kerül. A mi szemünkben persze ez az indexretevés ma aligha jelent többet, mint egy

konzervativ napilap kritikusának megjegyzései, de tanulság okáért érdemes leszögezni, hogy a liberálizmus, vagy a radikálizmus sohasem volt ilyen hálátlan a maga propagálóival, még ha ezek — ó hányszor történt ez — sokkal jelentékenyebben félreléptek is az utról. Maeterlinck indexre tett »Le mort«-jában van száz keresztényi igazság és talán csak egy tévedés. Az indexre tevéssel a keresztény hivők elvesztették száz igazság szépségét, hogy megkiméltessenek egy tévedéstől.

—

MIKSZÁTH KÁLMÁN *regényei, novellái lepedőre kerülnek. Móriczka összecsomagolta a regények és novellák legjavát és eladta a Nordisk-Filmnek. De Móriczka nem szólt erről az üzletről Mikszáth örököseinek, akik csak később, az üzlet perfektuálása után tudták meg, hogy Móriczka nemcsak papiron, de lepedőn is értékesíti a kiadói jogot, ami pedig valamelyest beleütközik a megállapodásokba. Mert más a papiros és más a lepedő, és ha Móriczka papirosa néha olyan, mint a lepedő, a két helyet mégse lehet egynek mondani, bármilyen szabadelvün magyarázza az ember a kiadó jogait. Móriczka szabadelvün próbálta magyarázni e jogokat, de utóbb mégis respektálnia kellett az örökösök érdekeit: Móriczka kötelezte magát, hogy a Nordisk-Filmmel kötött üzlet jövedelmei után 80 százalékot ad Mikszáth örököseinek. Ezt jól csinálta Móriczka. Jogtalanul köt üzletet s mégis 20 százalékot kap, noha semmi jussa hozzá. Mindezt pedig azért mondtuk el, hogy a magyar irók figyelmét felhivjuk az uj forrásra, melyből a kiadók meritenek, anélkül hogy a forrás titkaiba az irót is beavatnák. A film nem csempészhető be a kiadó jogai közé, még liberális értelmezés mellett sem. Tessék hát elővigyázatosnak lenni és a Móriczkák üzleteit figyelemmel kisérni, s akkor nem kell kiegyezni olyan solvens czéggel, amilyen Móriczka.*

—

SEJTETTÜK, hogy most is egy vidám akkordban csendül ki a botrány, sejtettük, hogy most is a sajtón verik el a port, mert ez a befejezés az egyetlen, amely minden pártot kielégít. A sajtón szivesen nevet ellenzék és munkapárt, s bármekkorák az ellentétek a két párt között, a sajtó szidalmazása, a sajtó gyülölete kibékiti őket és közelebb hozza egymáshoz. De ha ez a parlamenti béke utja, a sajtó szivesen vállalja, hogy szidják és lepocskondiázzák. Nem veszi tragikusnak ezt a bánásmódot, mert nem várhatja, hogy hálával honorálják szolgálatait azok, akiket felsegitett a magosba. Értjük a kaczagást, mely a Házban felhangzott, amikor a sajtóról szó esett. És értjük, hogy leghangosabban azok kaczagtak, akik a legtöbbet köszönhetnek a sajtónak. Ilyenkor az önfentartási ösztön parancsolja a kaczagást, mert a kaczagással terelik el magukról a gyanut, hogy ők is azok közé tartoznak, akik a sajtótól kölcsön kaptak valamit.

Istentelen emberben a halálos ágyon feltámad a hit. Vallásos emberben a halál óráján feltámad a szkepszis.

*

A hitetlenség fölött van még a gondolkozásnak egy nagyobb magaslata: a szkepszis.

*

A milliomosok klubja a világ legkellemesebb társasága. Végre egy klub, ahol mindenki biztos lehet afelől, hogy a klubtársa nem kér tőle kölcsönt.

Krónika II.

Kemény Zsigmond.

— *febr. 13.*

Szép volt, korrekt volt, majesztétikus volt, de mégis csak asztaltánczoltatás volt és a szellem, akit idéztek, nem jelent meg. Vagy az az elmosódott folt, a fekete-atillás, elborult magyar, aki — könyvekkel a hóna alatt — végigsuhant a lepedőn, Kemény Zsigmond volt? Istenem, hogy megváltozik az ember, amire föltámad!

*

Vagy nem ő változott meg, mi változtunk meg és (mint az elfelejtett kedvest) nem ösmertük föl az elátkozott lelket, a riadt zsenit, amelynek szárnyalebbenésére térdrehulltunk? Nem, mi sem változtunk meg, csak a föltámadás volt korai, az irodalomtörténet menetsebessége gyors, az Idő sietett és a magyar olvasóközönség késett, és a mult, a jelen és a jövő értékforgalmában közlekedési akadály volt. A Kemény Zsigmond utókora — az utókor, amely kiengesztel, az utókor, amely vezekel, az utókor, amely összehasonlit, visszahi és olvas, olvas, olvas — még nem következett el. Kemény Zsigmond megelőzte a korát, de megelőzte a mi korunkat is, s a temetői mécses, amit a sirköve fölött meggyujtottunk, holnapra már kilobban.

*

Nem népszerü és nem volt népszerü soha; és ez bántotta, gyötörte, kinozta és mint valami szörnyü suly, egyre lejebb nyomta az öntudata tengerfenekén. És ez a dráma — amely a szürke agykéreg kulisszái mögött játszódott le — már gyermekkorában kezdődött. Nem szerették, mert nem volt kedves, bájos és ügyes, — nem volt népszerü; számkivetették a szeretet kis családi, baráti, játszótársi spórhertjei mellől, és ő, a boldogság kis emigránsa, hamar megtalálta a sarkot: a maga egyéniségét, amelynek északi fényében ugy didergett, mint egy kivert kutya. A tánczmestere — valami kis franczia, akit egy bolond szél az erdélyi havasok közé üzött — azt mondja neki, hogy sosem fogja megtanulni a minétet, — és halálosan elkeseredik; egy rokona — Kemény Dénes — figyelmezteti az asztalnál, hogy nem tartja sikkesen az eszczajgot, — és nincs hatalom, amiért ezt megbocsájtaná. A gyerekember lelkében már ott sürüsödik a *viheder*, — titokzatos vizek szivárognak mindenütt és a vizek fölött kinyilnak a legfeketébb tavirózsák: az anyagi gond és a mérges szerelem. Egyszer — suhanczkorában — hazamegy és ott találja a viczispánt és a végrehajtót: exekválnak; megrázza a düh, torkonragadja az alispánt, arczul üti, birkóznak, lihegnek, egymás husába vájják a markukat és Kemény alul marad. Elkeseredik. Egy végtelen depresszió vonul el a lelkén, amely nem oszlik

el soha ; és hogy az idegrendszer válsága teljes legyen : föllép az első szerelem. (Micsoda sujet — Freudnak, az álomfejtő mágusoknak !) Sokat nem tudunk erről a szerelemről. »Akkor — irja ő tiz esztendővel később Wesselényinek — egy oly kedvetlen viszony mián, mely egy ifju életébe igen, de nem levélbe való, otthagytam Erdélyt, a Guberniumot, Bécsbe költözém és két évig anatómiai és patológiai leczkéket jártam«. A tudomány védett pozicziói mögött keres menekvést és nyugalmat. Hazamegy Erdélybe : akkor már égett a föld, a horoszkóp vihart jósolt és Kemény a multba mélyedt, hogy a jelent megértse. Izgatta Erdély : a véres, barna és misztikus föld, ahol a história homokja száll az országuton, s a havas kupján mondák drágaköve nyilik. »Ahol — irja — egy darab fa már ereklye, a porban óriások nyomdokai látszanak és a lég nemes hamvakat hord szárnyain.« És ott, ahol a nagyszerü csirkefogó, a »barát« Martinuzzi György járt egykoron, megirja első regényét, a kéziratban elveszett Martinuzzit. De az idők teljessége következik és az irót, a történészt kicsalják a védett pozicziók mögül, — ujságiró lesz, publicista, ott verekszik minden torlaszokon, az uj izgalom narkotizálja és az első sikerek napsütésében — akkor jelennek meg első brosürái : a *Korteskedés* ellenszereiről, *Adónkról, A földbirtok elporlásáról* — oszlik lelke fölött a köd. De csak egy pillanatra, és amikor Wesselényi helyteleniti politikáját, elkedvetlenkedik, visszavonul falujába. És — szüntelen ütközetek közt, viaskodó lélekkel, ahol mindennap győz és mindennap ujból elbukik — megirja a Gyulai Pált. Amelynél tökéletesebb, mondjuk : regényebb regénye van több, de keményzsigmondibb nincs. Az alvadt, fekete vér, amely Erdély történetén szárad, felolvad és végigcsörög a regény sok érpályáján ; ez nem a Jósika bebalzsamozott történelme és nem a glóriás hősök és daliás erények történelme: ez a vad, keserves, lelket facsaró bünök, árulások, ragadozások története, amelynek hömpölygésében emberek sikoltanak, hogy keresztet kell vetni : ments meg uram a gonosztól ; egy lélek csapódik, egy lélek fölnyilik, véres indulatok gőzölögnek — fönt és fullasztó mocsárláz sorvaszt — lent és éjidei vivódások magányosságából kizug a lelkiismeret nagy válságainak robaja.

A Gyulai Pál befejezése után ujból a politikára veti magát. Párisban megint reng a járda, — márczius-ban már Pesten kopog a visszhang, a gép megindult, a kerék forog és Kemény rettegéssel nézi Kossuth diadalát. De követi a kormányzót Debreczenbe is, — gyülöli, de követi, gyötrődik, tépelődik, mint a pap, aki idegen istenek oltárán áldoz és hajlamok, kényszerüségek, meggyőződés és akaratok vonzásában és taszitásában elvérzik az ereje. Már akkor népszerütlen volt, de még népszerütlenebb lett a szabadságharcz után, amikor hiressé vált röpiratai (A forradalom után, Még egy szó a forradalom után) megjelentek.

Az, amit akkor Kemény Zsigmond szükségképp valónak hirdetett, ma olyan magától értetődőnek látszik, mint Galilei, Kepler, Newton tétele. Akkor azonban — hatvanhét előtt voltak, sőt — negyvenkilencz után, a *nép* nem mert mocczanni, de a fantáziája repülőgépen járt és Kossuth Lajos arczképét a lelkében hordta mindenki. Az abszolutizmus kopói minden országutat fölvertek . . . de a nép tudott mindenről, ami a grániczon tul történik, Kossuth, Teleki, Klapka minden lépéséről, sőt arról is tudott, ami nem történt, leveleket idéztek, amiket soha meg nem irtak, az emigráczió misztériumaival volt tele az ország, és aki csak félig szkeptikus volt, — az egészen áruló volt. A nagy dráma hőseit csak belülről lehetett nézni, a kritika kivülségéből, és Kemény Zsigmond kritikájában (amely szinte ma is bántóan józan) az ellenforradalom egy fajtáját látták. A nagy népszerütlenség — amely a regényeire is kiterjedt (közben megjelent a Férj és Nő, Szerelem és Hiuság, és egy pár elbeszélő-kötet) — enyhült az októberi diploma idején, amikor — megint nem azért, hogy a nemzetnek kedves legyen — állást foglalt a negyvennyolczas törvények mellett. Ez uj lelki konfliktusokra vezetett és ez az uj negyvenkilencztől való rettegése csak akkor szünt meg, amikor a mestermunka (amelyet ő készitett el), a hatvanhetes kiegyezés sikerült. A kiegyezés — nagyrészt — az ő müve volt, az ő Pesti Napló-beli czikkei müve, amelyek közül nem egy : pünkösdi beszéd a magyar nemzethez. A magyar ujságirás mitosza ez, első és — máig utolsó — történelmi sikere : az, hogy valami, amin egy nemzet (és talán egy világrész) sorsa dőlt el, a publicisztikán mulott. És e mitosz hőse : Kemény Zsigmond volt ; amire a nagy mü elkészült, a bányalég már oltogatta a mécsesét, az ütközet eldőlt és a teste csak a sirköve maradt a lelkének. Most föltámadt : egy órára. Amire még egyszer föltámad, — divatos iró lesz és akkor hal meg igazán. . . L.

Az utolsó Stuart.

Angol-amerikai regény, CASTLE ÁGNES és EGERTON után.

II. rész. Ugyanaznap, este. (6)

— Mi az ? Nem értem — szólt Helén.

— Oh, semmi — válaszolt Favereau, könnyedén mosolyogva. — Csak éppen nem akarom, hogy ebéd előtt zavartassák magukat. Ennyi az egész.

Cluny megmozdult kővé dermedten várakozó helyzetéből ; lekönyökölt a kandalló párkányára s fejét kezére hajtotta.

— Még mindig nem értem, mi történt — ismételte Helén.

— Mondom, semmi, drága Szent Erzsébetem ; csak afféle cselédpletyka arról a fiatal nőről, akit éppen ma házába fogadott, hogy . . . állitólag kissé rosszul volna.

— Rosszul ! — kiáltott Helén izgatottan és odanyult, hogy elháritsa Favereau kezét a kilincsről.

— Ostobaság — szólt Favereau, még erősebben megmarkolva a kilincset. — Nem akarom, hogy most odamenjen. Semmi hiányt se szenved ; maga gondoskodott róla. Nem tudom, mi jót tehetne még vele ?

— Mi jót tehetnék? — kiáltott a herczegné felháborodva. — Segitek neki, hogy éljen, vagy haljon meg békességben!

Ujra megpróbálta, hátha elhárithatná a Favereau kezét, de gyöngének bizonyult a férfi makacs erejével szemben. Ezt látva, gyorsan megfordult s egy percz alatt eltünt a szoba másik ajtaján, hogy ugy kerüljön ki a csarnokba, mert e pillanatban nem volt más gondolata, mint az emberbaráti könyörület, melyre a szegény beteg nőnek szüksége lehetett.

Favereau pedig most elereszettte az ajtó kilincsét, mély lélekzetet vett s letörölte homlokáról a veritéket.

TIZEDIK FEJEZET.

— Erre, kisasszonyka, erre! — szólt Blanchette, kinyitotta az ajtót s a leánykát karcsu derekára illesztett kezével gyöngéden tuszkolta az ajtó felé s a küszöbről diadalmas vigyorgással betekintve, kereste urnőjét, s nagyon elszontyolodott, mikor sehol se látta.

— Az asszonyság azt mondta, Favereau ur, hogy itt fogom találni.

— Itt is volt, jó Blanchettem, — válaszolt Favereau, az ajtóig elibük jőve — de értesült róla, hogy azzal a beteg nővel valami baj van, hát hirtelen hozzáfutott.

A néger nő hangosan csettintett nyelvével:

— Azon az asszonyon nincs mit nézni. Ez a kisasszonyka pedig olyan szép, mint egy piktura!

— Tudod, — szólt Favereau — hogy a herczeg ur itt van. Ő meg én azalatt megcsodálhatjuk ezt a szépséges pikturát. Hagyd itt nálunk. Magad pedig menj és segits urnődnek. — Aztán megveregette a Blanchette jó kövér vállát, ki otthagyva becses szállitmányát, széles vigyorgással tovább is állt hamarosan.

— Jöjjön be, kisasszony, — szólt Favereau — csak bátran! — s amint a leányka belépett, becsukta mögötte az ajtót. — Szent Isten, milyen sötét is van idebenn! De magát, kis leány, azt hiszem, még nem is mutatták be a herczeg urnak.

Favereau az iróasztalhoz ment és a lámpáról nyugodtan levette a zöld ernyőt.

A kis alak megállt az ajtónál, tétovázva, hogy mit tegyen. Vékony karjai a könyökig meztelenül, könnyedén hullottak alá keskeny csipői mellett; hosszukás kis kezének ujjahegyei csak éppen érintették egymást; fejecskéje kissé előrehajlott nyulánk fiatal nyakán; göndör, világosszőke fürtjei, amilyeneket rendszerint csak nagyon gyermek leánykáknál lehet látni, csillogtak a tüz és a lámpa fényénél, — egyébként egész ruhája lágy, fátyolszerü, hófehér volt és köröskörül odasimult karcsu termetéhez.

Favereau megfordult, végignézett a lenge alakon, amely mint valami álomkép imbolygott előtte; egy perczig azt hitte, álmodik s már oda akart kiáltani barátjának: »Cluny, ébredjünk«; de az öreg óra erős ketyegése észretéritette: hogy sietni kell, mert az idő eljár; fölocsudott, megrázkódott, nem volt a hosszas habozás embere, hangosan, határozottan szólt: — Cluny, kérlek!

A herczeg meghallotta, megértette a figyelmeztetést, hogy a döntő pillanat megérkezett. Jó vér nem válik vizzé, és neki végre is jó vére volt; ereiben királyi vér csörgedezett, mely most egyszerre buzogni, forrni kezdett, elszánt bátorsággal, hogy hazugságra ösztökélje, — csak Helénért — hogy hazudjon mint férfi.

Herczegi volt, leereszkedő, nyájas, méltóságos, föltétlen ura a helyzetnek, amint előre lépett, hogy kezet nyujtson kis vendégének, üdvözölje házánál.

— Kisasszony, — szólt — igen örvendek, hogy megismerkedhetem kegyeddel.

A legelső hangtól, mely fülébe csendült, tágra nyilva fölvillantak a leányka szemei. Egy perczig meredten bámult, mintha nem tudna hinni érzékeinek. De a következő pillanatban szokatlan fény, láng ömlött el egész ábrázatán. Mintha téli hóvirágból egyszerre égő nyári pipacs lett volna. Előre rohant, mind a két kezével megragadta a herczeg kinyujtott kezét és csengő sikoltással szólt:

— Chevalier ur!...

Favereau élénken figyelt, mint ahogy az orvos lesi a betegágynál a válság közeledését, és ime, fenyegető borzalommal vett észre egy uj, könnyen végzetessé válható bonyodalmat: Ez a leány szerelmes! Ez a teremtés, ez a buja gyermek, ez az eleven rejtély, mely egy ismeretlen rosszaság sejtetésével fölizgatta, magával rántotta a jól iskolázott, tapasztalt világfit, — ez a leány szerelmes ebbe a férfiba!

Favereau készen volt, hogy röviden bánjék el az egyszerü, könnyüvérü fajtalansággal. De most egész férfiassága visszahőkölt attól a gondolattól, hogy ő maga dobja az első követ a kis bünösre, ki mélységes szerelemből vétkezett. Lassan visszahuzódott az árnyékba.

A herczeg, ellenkezőleg, ugy látszott, megkeményült, erkölcsileg és testileg hideg lett, mint a márvány, a körülmények ilyen éles forgatagában. Kissé több meglepetés, legalább egy kis látszata annak, hogy a dolog kellemetlenül érinti, — ez mindenesetre jobban helyén lett volna.

A hideg nyugalom, melylyel kezét visszahuzta, a tréfás meghajlás, a felhuzott szemöldök, melylyel válaszát kisérte, ebben a helyzetben inkább árulója lehetett.

— Cluny herczeg, szolgálatára, — szólt leereszkedő udvariassággal kijavitva a leány képtelen tévedését.

A leányka egy lépést hátrált. Szine elfakult. Szemének ragyogása kialudt.

— Cluny herczeg! — ismételte egészen megzavarodva, s abban a pillanatban ismét az előbbi gyámoltalan kis leány lett belőle. Rövid csend következett. De volt valami nyomasztó a levegőben, talán a két férfi kinos, feszült magatartása egymással szemben, ami nem kerülhette ki a leány figyelmét. Tekintetének égő lángja még egyszer fellobbant, rátapadt a herczeg arczára s a leányka sikoltva kiáltotta:

— Nem! Nem!... Chevalier ur!

— Ugy látszik, valami sajátságos hasonlatosság tévesztette meg kegyedet, — szólt a herczeg jéghideg hangon — de engedje meg, hadd biztositsam arról, hogy én valósággal Cluny herczeg vagyok.

A leányka szeretett volna ismét előre rohanni, de azért csak állt merően, mint akit helyéhez szegeztek, hogy ne mozdulhasson. Tördelte kezeit. Nézte, fürkészte az előtte álló ember arczát, alakját. Mintha egy perczig maga is kételkedett volna. De ez csak egy futó pillanatig tartott. Aztán eltorzult az arcza kinosan.

— Ön lehet Cluny herczeg, — szólt rekedten suttogva — de azért mégis... — Itt elakadt a szava, de tekintete és maga ez a hallgatás rettenetesebb volt, mint beszéde lehetett volna.

Cluny csak mosolygott.

— Nyilvánvaló, hogy itt valami csodálatos titokzatosság lappang. Kisasszony, kegyed nagyon izgatott — szólt és felháborító volt a nyugalma. — Jöjjön, üljön le és mondjon el nekem mindent. Igen, nyilvánvaló, hogy két különböző ember összetévesztéséről van szó. Nagyon különös eset! Hallottam már ilyen tökéletes hasonlatosságról, ami néha bolond félreértésekre vezet. Ugy! Tehát én nagyon hasonlitanék kegyednek egy barátjához?

Egy széket görditett a leány elé, rátámaszkodott a szék karjára, ugy nézett a leányra mosolyogva és intett neki, hogy foglaljon helyet. De a leány csak állt, meredten.

— Nagyon hasonlit — válaszolt vontatottan, elfojtott suttogással.

— Ah! — szólt a herczeg csodálkozva, és halványságán kivül semmiből se lehetett volna sejteni, hogy küzdelmet folytat életre-halálra — valami régi jó ismerőse, azt hiszem? Egy kedves, jó barát?

— Az! Kedves! — rebegte a leány és megcsuklott gyermekhangja. — És milyen kedves, oh, Istenem!

Ismét elhallgattak. A leány csak tördelte kezeit és egész valója remegett a gyötrő szenvedélytől. Egy-egy töredezett zokogás szakadt ki melléből.

A herczeg érezte, hogy ha győzelmesen akar szabadulni ebből a kinos helyzetből, önmagának sem engedhet ilyen hosszabb szünetet, mert bátorsága könnyen cserbenhagyja.

— De hát, nem akar leülni? — biztatta a leányt. — És nem mondaná el nekem, miben is áll az a dolog? Talán, ugy-e, valami kis szivbeli ügy?

Egy elfojtott sikoltás volt a válasz. Nem lehetett tudni, fájdalomtól-e, vagy haragtól. Előrevetett állal, nyitott ajakkal, lángoló szemekkel olyan volt a leány, mint egy valóságos fiatal furia, és már ott volt a torkában a kitörni vágyó elszenvedett méltatlanság egész áradata. De a herczeg mozdulatlan tekintete, a nehéz csend, a szoba szokatlan nagyuri pompája, ugy látszott, még mindig féken tartja. Most egy elhatározó mozdulattal belevetette magát a székbe, aztán kezeit szájához tapasztotta, mint egy iskolásleány, ki igy akar erőt venni magán, hogy ne szóljon. Majd egyszerre föltekintett a mellette álló férfi sugár alakjára és mélyen a szemébe nézett.

— Oh, maga — maga! — suttogta elhaló lélekzettel; de tüstént elnémult ismét.

A herczeg pedig ujját gyöngéden a vállára tette.

— Ne felejtse, — szólt — hogy Cluny herczeggel beszél.

A leány erre gyors, macskaszerü mozdulattal megragadta a vállához ért kezet, mikor a herczeg éppen vissza akarta huzni. Egy perczig erősen tartotta és nézte, nézte, majd szenvedélyesen a tenyerébe csókolt s aztán ellökte magától kaczagva és zokogva egyszerre.

— És maga meri azt mondani, — kiáltott felugorva a székből — hogy én ezt a kezet eddig még nem csókoltam soha?

Hiszterikus kaczagása szörnyü hatással zugott a férfiak fülében. Aztán apró ujjaival idegesen kutatva nyaka körül, muszlin ruhájának redői közül egy ragyogó gyöngysort rángatott elő. A herczeg ugy érezte, hogy egy percznyi késedelem végzetes lehet.

— Kisasszony, — szólt, többé nem a fesztelen társalgás könnyed, enyelgő hangján, hanem komolyan, hangban és szavakban jelentősen — kisasszony, nem gondolja, hogy mérsékelnie kellene magát... törekednie, hogy számot vessen a helyzettel?

A leány meghökkent, figyelt, maga elé bámulva, néha föl-föltekintve, mintha keresett volna valamit, forgatta volna agyában, miféle rejtett czélja, értelme lehet annak, amit a herczeg mondott...

Ugy tetszett Favereaunak ott a szoba sarkában, ahonnan nyugodtan megfigyelhette a leány váltakozó arczkifejezését a teljes mozdulatlanságtól a görcsös rángatódzásig, hogy immár világosan tud látni, olvasni e fegyelmezetlen, szenvedélyes lélek kuszált lapjain. Most is tudta előre, mielőtt a leány megszólalt, megértette arcza pirulásából, szemeinek ördögi tüzéből, reszkető ajkaiból, abból a kéjes gyönyörből, mely észrevehetőleg egész lényét elárasztotta, hogy milyen szörnyü jelentőséget, értelmet talált a herczeg figyelmeztető szavaiban.

— Várjon csak! — kiáltott a leány — várjon! — s kinyujtotta feléje reszkető kezét. — Ne szóljon többet... hadd gondolkozzam! Ez a hirtelen változás életemben, ez az örökbefogadás, minden elfogadható magyarázat nélkül, mintha az égből csapott volna rám... Oh, most már értem! Mindent látok tisztán! Milyen vak, mily ostoba is voltam. Oh, maga szeretett engem... szeret most is... szeret... Mit törődöm a többivel, minden egyébbel a világon!

Aztán odafutott hozzá és megragadta mind a két kezével a férfi erőtlenül lecsüngő kezét.

A herczeg elborzadva attól, amit a leány gondolt, megborzadva érintésétől, erőszakkal kitépte magát kezei közül és hátratántorodott. Önuralmát végre teljesen elveszitette és zokogva kiáltotta:

— Oh, nagy Isten!

Favereau látta, hogy itt az ideje, hogy beavatkozzék. Előre lépett.

— Bocsássanak meg, hogy beavatkozom a dologba — szólt, kettőjök közé állva. Nyugodt, sulyos szava, mint a hideg viz, ugy zuhogott a lobogó szenvedélyek sistergő tüzére. Cluny hálás pillantást vetett barátjára. A leány azonban félresiklott haragvó mozdulattal s ugy tekintett a betolakodó idegenre, mint egy kis vipera, akit megzavartak gyilkos munkájában. Voltaképp egészen meg is feledkezett arról, hogy más is van jelen. De amint e fölösleges ember szemébe nézett, valami félelem vett erőt rajta és kissé meghunyászkodott.

— Kisasszony, — szólt Favereau — nem ülne le még egyszer?

Az udvarias felszólitás parancsszámba ment. A leány leült és Francziaország minisztere, ki életében most vágott először ilyen szennyes munkába, ugy érezte, hogy még mindig fölébe kerekedhetik ennek a kényes, végzetes helyzetnek.

— Edvárd! — folytatta, nyugodtan fordulva barátja felé — remélem, megengeded, hadd vállaljam magamra azt a nehéz feladatot, hogy megértessem ezzel a fiatal hölgygyel, mennyire elragadta a hamis képzelgés.

Cluny visszahuzódott előbbi helyére a kandalló széléhez.

Favereau egy széket vett és leült a leány mellé. Tudta, hogy Helén minden pillanatban rajtuk üthet. A küzdelemnek e válságos mozzanatában jól érezte, hogy a kiméletlen, de azért jól megfontolandó döntő csapással nem lehet többé késlekedni. Könnyed kézmozdulattal a herczegre mutatott.

— Nézzen ide, kisasszony — szólt komolyan, de azért nem szivtelenül. — Gondolkozzék és lássa be, hogy tévedett. Itt áll Cluny herczeg, egy kiváló nagyvilági ur, akivel kegyed eddigelé sohase találkozott, sőt akivel kegyed eddig elé nem is találkozhatott sohase, — remélem, jól megértette, amit mondtam — akivel, nincs rá lehetőség, hogy eddigelé valaha találkozhatott volna. Ahhoz pedig, hogy a kegyed ismeretsége köréből valaki őhozzá hasonlit, ahhoz neki igazán semmi köze se lehet. Már most figyeljen rám. Hallom, hogy a herczegné az ő véghetetlen jóságával kegyedet különös gondoskodása tárgyául szemelte ki. Befogadta kegyedet házába, megigérte, hogy gondoskodni fog jövőjéről. És a herczegné azt hiszi, nagyon természetesen, hogy kegyed egy ártatlan, jól nevelt leányka, aki ezt a rendkivüli kedvezményt meg is érdemli.

Gioja szemei, a kitágult pupilláktól sötéten, a beszélő arczára tapadva, lassanként megteltek sejtel-

mes rettegéssel. A férfi pedig az ütött résen, növekvő erővel, az elevenbe vágva nyomult előre.

— Cluny herczeg büszkeségét találja abban, hogy sohase vet gáncsot, mikor neje emberbaráti hivatását követi. Most is beleegyezett, az ő jellemző nagylelkűségével, hogy kegyedet bevezessék háza szentélyébe. Azonban — szólt Favereau bizonyos megfontolással, ami hideg hangját még kegyetlenebbé tette — Cluny herczegné lelki nyugodalma az első, legfőbb gondja Cluny herczegnek. Legszentebb kötelességéül tekinti megvédeni őt minden áron, bármilyen kellemetlenség ellen. Senkit se türne meg házánál egy napig se, aki ugy viselkednék, hogy esetleg boszuságot, szomoruságot okozhatna nejének.

A leányka levegő után kapott.

— És mit kell nekem mindebből különösen megértenem? — kérdezte a lázas forróságtól száraz ajakkal és merev tekintettel, mely mint valami büvöletben, állandóan oda volt szegezve annak az őszszakállu embernek hideg, könyörtelen arczához.

— Azt, hogy a fiatal hölgynek, — válaszolt Favereau — kit a herczegné megtisztelt a támogatásával, mind a multra vonatkozólag, mind a jelenben érdemesnek kell mutatkoznia erre a kitüntetésre. — Most egy kis szünetet tartott, hogy a szók jobban bevésődjenek a leány lelkébe. Aztán csaknem atyai hangon folytatta: — Világos, hogy a kegyed lelke, gyermekem, amint ez gyakori a kegyed korabeli képzelődő fiatalságnál, tele van mindenféle regényes bolondsággal. Sorsának ez a különös, váratlan és kedvező fordulata is nagyon fölizgathatta. No meg ez a véletlen hasonlatosság. Mindebből a kegyed fogékony és csapongó lelke valami tetszetős regényt formált magának. Verje ki az eszéből ezt az egész veszedelmes dolgot. — És hangja most ismét komolyabbá vált: — Mindig csak arra gondoljon, hogy egész jövendő szerencséje kezeibe van letéve, — biztosithatja, vagy semmivé teheti.

A leány hirtelen fölkelt és kitárta karjait a herczeg felé, ezzel az egyetlen szóval:

— Beszéljen!

Gyámoltalan, gyerekes, utolsó kisérlet volt a menekülésre.

— Kisasszony, — szólt Cluny tompán — Favereau ur beszélt helyettem is.

Még egy darabig ott állt a leány, hol az egyik, hol a másik férfira nézve, szemeiben a tőrbe ejtett állat tehetetlen dühével, halálos vergődésével. Aztán elkezdte tördelni kezeit, még egyszer fölvillantak szemei, telve keserüséggel, fájdalommal, szenvedélylyel.

— Önök derék egy pár uri ember — szólt végre alig hallhatóan. — Két férfi egy leány ellen!

— — — — — — — — — — — —

— Fuj, — vetette oda Favereau suttogva Cluny felé, mialatt elhaladt mellette, hogy az ernyőt visszategye a lámpára — milyen piszokba keveredtünk.

— — — — — — — — — — — —

Kérdés, ilyen áron legalább győztek-e? Még nem tudhatták. Még mindig azokban az összeszorult kis markokban volt mindnyájuk sorsa.

De ha győztek is, bizonyos, hogy győzedelmüknek keserü volt az ize.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

Hosszabb csend feküdt mind a hármukra, nehéz csend, iszonyu ellentétben gondolataik belső zajával.

Ezt a csendet még jobban kiemelte egy pár kisebb hang. Édesen, csacsogva sisteregtek a kandallóban az égő fadarabok remegő lángocskái. A nagy állóóra ünnepélyesen ketyegett; de az inga minden egyes ütése ugy esett a herczeg szivére, mint egy-egy kalapácsütés férfibecsületének koporsóján. Aztán egy erősebb hang, mikor az óra felet ütött és utána egy távolból idehangzó csengettyü; figyelmeztetés, hogy öltözködni kell az ebédhez. Helén ismét itt lesz azonnal. Ki tudja, a rendes mindennapi élet talán haladni fog a maga utján...

Egyik férfi se nézett a másikra. Vannak pillanatok, mikor mindegyik ugyis jól tudja, mit gondol a másik, s még a szemükkel se merik zavarni egymást. A leány lehajtott fővel állt egy szék mellett, durczás, pittyedt ajakkal, derékövének redői közt babrálva.

Igy találta Helén őket.

Egy perczig megállt a küszöbön. Végignézett rajtok. Csak Favereaunak volt annyi lélekjelenléte, hogy elébe sietett mosolyogva. Helén szemei pedig a leány fehér, mozdulatlan kis alakján akadtak meg.

— Mi az!... Goy! — kiáltott, régi anyai szokás szerint igy megröviditve fogadott leányának nevét. Aztán elkaczagta magát: — Milyen kis baba! Nézzék ezt a szegény gyermeket, még a száját se meri kinyitni két ilyen nagy ember között.

Aztán feléje sietett, suhogó-lebegő ruhájában, kitárt anyai karokkal. Magához vonta a leánykát, ugy tekintett férjéről Favereaura és szeliden neheztelve, gunyolódva szólt:

— Azt hiszem, igazán azt kell hinni, ez a kis gyermek éppen ugy megijesztette ezeket a nagy erős férfiakat, mint ahogy ő megijedt tőlük. Mondjad, kis Goy, beszéltél már a férjemmel?

— Igen, asszonyom.

E pár szót csak alig lehelte; hosszu, nehéz szempillái rásimultak halvány arczára.

— És borzasztó volt, ugy-e? — szólt a herczegné gyöngéden tréfálkozva.

— Igen, asszonyom.

Helén megcsókolta a leánykát.

— Na, nem kellett volna magára hagynom. Ime, egész testében remeg a szegény gyermek.

Majd Favereau ellen támadt a herczegné tréfás méltatlankodással:

— Ennek, uram, egészen ön az oka. Hallott valamit félfüllel s azt is felfujta, maga vén kotnyeles. A betegem nagyon gyönge, az igaz, de azt hiszem, jobban van. Hanem — hirtelen más, derültebb hangba csapott át, játszadozva a leányka szőke fürtjeivel — ez mind igen szomoru ezeknek a gyermekfüleknek. Van még idejök, hogy megtudják a világ mindenféle nyomoruságát. Nos, Cluny, szólj, mi a véleményed az én kis leányomról?

A férfi kénytelen volt odafordulni és reájok tekinteni. Neje egészen a lány mögött állva, mind a két kezével a vállán és a szőke fejecskét csaknem egy egész fejjel meghaladva, a maga édes, ragyogó, boldog arczát odahajlitotta a keskeny, halvány, lárvaszerü arczocskához. Nejének szemei pedig, ezek a hivséges, szerelmes szemek csendes boldogsággal néztek rá amellett a szentségtelen láng mellett, mely a másik szempárból lobogott feléje, — az ördögi szemekből.

Tekintete előbb Helént kereste. Aztán Giojára esett és ott tapadt. A leány mély, kifürkészhetetlen daczos szeme meg se rebbent egy perczre se. Cluny összeszoritott szemhéjak közül, mereven, élesen, mint a finom aczél, minden erejét összeszedve, ugy nézett a leányra, ugy akarta kényszeriteni, hogy lehunyja szemeit. Még arcza is belepirult a néma küzdelembe. Végre keserü mosolylyal belátta, hogy mesterére talált; a küzdelem folytatásáról lemondott.

(Folytatása következik.)

A feledés országában.

A szivem majdnem szétfeszitik
A visszafojtott énekek —
És tudom, érzem, hogy dalolni
Többé sosem merek.

Idegen tájék ez körültem,
Álomban hozott tán ide
Kormánytalan kicsiny dereglyén
A feledés vize.

S ez itt a Feledés országa,
Hol nincs már szeretet, se hit...
Az én furulyahangu nótám
Ki hallgatná meg itt?

Kempelen Farkas.

Saison.

Mindenféle müvészek.

— *febr. 13.*

Eredj te balga — kenyértől jóllakott és czirkuszra éhes — nép a látványosságok és tánczok mulattatóiba és ne mulaszd el megtekinteni a programm harmadik, hatodik és huszonötödik, vagyis utolsó pontját: a meztelen tánczosnőt! A harmadik szám feketén ragadó betüi keleti tánczosnőnek nevezik a kábító attrakcziót, a hatodik szám a müsoron: »Intim élet a háremben« czimmel ékeskedik; a huszonegyedik — utolsó — pont pedig nevén nevezi a gyereket, jelezvén, hogy sikerült nagynehezen megszerezni Madame la comtesse de Cartieszkyt, a bóditó meztelen tánczosnőt, a perzsa kurtizánok egyenes leszármazottját, akiről nemcsak a Hamburger Nachrichten és Münchener Vormittagszeitung emlékszik meg lelkes sorokban, hanem akiről a Liegnitzer Tageblatt is kijelentette, hogy sok meztelen tánczosnő járatta lábszárait a világot jelentő deszkákon, de még ilyen meztelen sohasem! Eredj és tekintsd meg!

Te pedig, szép Renée, aki ugy rajongsz a müvészetekért és a La Nudité czimü müvészeti folyóiratra vagy abonálva, méltán fordulsz hozzám, a koreográfia nagymesteréhez és Terpsychore kultuszának utolsó papjához, kérdezvén:

— Mi kell ahhoz, hogy valaki meztelen tánczosnő lehessen?

Vajjon mi? Talán ritmikus mozdulatokkal kifejezésre juttatni mindazt, ami szép, ami érzelmes, ami romantikus az emberi élet megnyilatkozásai között? Vajjon?

Hogy mi kell ahhoz, hogy valaki meztelen tánczosnő lehessen? Megmondom neked, szép Marguerite. Ahhoz elsősorban az kell, hogy a tánczosnő levesse a czipőit. És másodsorban? Másodsorban, hogy levesse a harisnyáit. Harmadsorban, hogy ragyogó piros szinnel megfesse az ujjaknak — az idei zord időjárás folytán megnőtt — fagybütykeit. És aztán? Aztán nem kell semmi, szép Lucille, legfeljebb még annyi, hogy látván ezt a látványosságot, gáttal fogd el fantáziádnak mindent magával ragadó folyását, nehogy Julcsának nézd madame la comtesset, Julcsának, aki minden reggel a fenti feltételek mellett vikszolja lakásod padlóját.

Eredj te balga — kenyértől jóllakott és czirkuszra éhes — nép a látványosságok esteli mulattatóiba, ahová most frissen érkezik meg a világhirü nagy német müvészet, die deutsche Kunst. Városunk falai már előre örömmel reszketnek meg arra az érzésre, hogy a dicső német izlés hajlékra jut kebelében. Szinre fog kerülni az »Endlich allein« czimü drámai költemény, melyet maga Lehár fog személyesen eldirigálni; személyesen, persönlich; maga Lehár; sőt Lehár maga, Lehár egyedül, allein, endlich allein. Ez semmi még! Kapjuk ezenfelül a német irodalom és müvészet legszebb gyöngyeinek egyikét: a »Frauenfresser«-t. Maga Mizzi Wirth és Frizzi Massary — a német szinpad csillagai — fogja benne elbüvölő müvészetét ragyogtatni. Sőt; ragyogtatni az nem is kifejezés; villogtatni, maga villogtatni. A dirigálás müvészetével ezuttal maga Persönlich fogja a német müvészetre éhes közönséget gyönyörködtetni!

Kérded tőlem, bájos Marjolaine:

— Mi titokzatosság van a német müvészetben, hogy hatása alatt ugy el kell omlania az elbüvölt nézőnek? Mért hogy mi még odáig nem értünk el, hogy a nagy német irodalom saruit megoldani méltóak lehessünk?

Megmondom neked, szép Marjorie.

— »Maga Lehár fogja eldirigálni, személyesen« — ennek gyujtó hatása van. Ki tud annak ellentállani, ha Lehár varázsos alakja, büvös kormánypálczikája megvillan a szuffiták fényességének árnyékában? Nem tetszik neked a drámai szinjáték, mely a szinpadon folyik? Jól van! Megjelenik előtted Lehár. Ez sem elég?... Jól van! Megjelenik maga Lehár! Kell még több is? Legyen! Megjelenik maga Lehár, személyesen. Dirigál, izeg-mozog, iselyeg-mosolyog, izzad, verejtékez, vezényel kézzel-lábbal, könyökkel, csakhogy sikerre juttassa a — német müvészetet. Hogy mi a titokzatos varázs benne? Naiv lélek vagy, szép Valerie! Hát nem olvasod a kommünikéket, amelyek napról-napra megjelennek a lapokban? Nos, hallgasd meg őket! »Maga Mizzi Günther, maga Tautenhayn, maga Massary fog fellépni a »Frauenfresser«-ben.«

Eredj te balga nép és nézd meg Psylandert, aki vendégjátékával már eddig is lázba ejtette egész Budapestet, Ujpestet és Erzsébetfalvát! Duhaj magyar nótákat énekel olyan szilajan, mint egy csikós, és annyi temperamentummal, hogy minden magyar megirigyelhetné.

Látod, szép Gertrude, már magam sem teszek egyebet egész nap, reggeltől-estig, sőt estétől-reggelig, mint irigyelem Valdemárod temperamentumát. A hi-

vatalban szemrehányásokat tesznek a főnökeim, hogy mért nem dolgozom.

— Hová gondol, főnök ur! — felelem a méltatlankodás hangján. — Nincs időm dolgozni. El vagyok foglalva azzal, hogy irigylem Psylander szilaj, magyaros temperamentumát.

— Hogy mi kell ahhoz, hogy valaki Psylander legyen?

— Ahhoz elsősorban rengeteg sok müvészet kell. Többek között mindennap jó, erős fogkefével meg kell dörzsölni a fogakat. Válogassa meg a szabóját, és ami a fő, tudjon olvasni... Elvégre kell olvasni tudni, hogy a beérkezett szerelmes levelekre ne maradjon el a felelet. Irni azonban nem muszáj megtanulni, az ember egyszerüen és gőgös fejbólintással megtagadja az autogrammgyüjtők kérését.

A Budapesten ezidőszerint divó müvészetek elméletéhez volna egy meglepő ötletem, amelynek megvalósitása csak fokozná a hallatlan érdeklődést irántuk. Az általam emlitett három müvészet-faj olyasféle kombinációjára gondolok, hogy mondjuk Psylander eljátszaná a »Frauenfresser« czimszerepét, madame la comtesse mozivászonnal betakarná a lábát és maga Lehár mint meztelen tánczosnő személyesen dirigálná el klasszikus müvét. Milyen attrakczió volna!

Maitre Jacques.

INNEN-ONNAN.

— **Wied herczeg.** Hősköltemény t aligha irnak az albán fejedelem trónfoglalásáról. Mert ez a trónfoglalás mindennek mondható, csak hősiesnek nem. A fejedelem tulságosan óvatos volt s minden irányban biztositotta magát, mielőtt vonatra szállt, hogy meghóditsa magának Albániát. Semmi romantika, semmi vakmerőség! Ellenben sok előleg, sok antisambrirozás. A 75 milliós albán kölcsönből öt millió előleget lefoglal magának a herczeg és ezzel a pénzzel indul az uj haza meghóditására. Ferdinánd király másképpen csinálta 25 évvel ezelőtt. A Habsburg-sarj kirándulásában volt egy kis könnyelmüség, egy kis huszárosság. A Wied herczeg vállalkozása csupa józanság és nyárspolgáriasság. Hiba ez? A mi szemünkben, akik szeretjük a romantikát, hiba. De lehet, hogy Albániában csak német alapossággal boldogulhat egy fejedelem. Ha ez igy van, akkor Wied herczeg nagyon boldog lesz Albániában.

* * *

— **Gül Baba.** A rózsák atyjának sirja hóval van még födve, s alatta a törökök szentje bizonyára már a közelgő tavaszról álmodik. A körülötte duló vásári alku aligha hatol le álmai csendjébe, ha le is hatol, nem hallja ő azt másnak, mint a Bülbül rózsái körül döngicsélő méhek szerelmi himnuszának. A rózsák kora elmult, lehullott az idők fájáról, s ma a száraz ágak korszakát éljük. Beláthatja ezt a török kormány is, mely a Gül Baba sirja telkének tulajdonosától üzleti ajánlatot kapott. Üzleti ajánlatot, melyre nem tud választ kapni siralmasan kongó kasszáiban. De ha a hadikincs el is vérzett a Balkán mohó ölelésében, a haditanács már visszanyerte elveszitett fejét. Nem kutatnak többé üresen lengő zsebeikben, s nem lépnek üzleti csatatérre Gül Baba sirja ügyében. A müemlékek országos bizottságához fordultak, s müemléknek kérik nyilvánitani a zarándokhelyet. Egy forgalmon kivül helyezett sziget lesz tehát a sir, a törökök magyarországi Mekkája. A törököknek emlék, nekünk müemlék.

* * *

— **Rosenberg Gyula.** Ötvenhárom éves volt, de legalább 25 esztendeje már, hogy neve fogalommá lett a politikai és társadalmi életben. Huszonöt éve, hogy nevéhez elválaszthatatlanul odakapcsolódott mindaz, ami kiváló egyéniségeknek nivót és értéket ad. A köztudatban ugy helyezkedett el Rosenberg Gyula, mint a legkiválóbb, legtartalmasabb politikusok egyike. És ez az elhelyezkedés egy értékes, sokat jelentő munkásságnak volt az eredménye. Fiatalon kezdte ezt a munkát, s mert alaposan felkészült arra, amire vállalkozott, fiatalon jutott el oda, ahova sokan egyáltalán nem, vagy csak nagyon későn jutnak el. Nem törtetett előre, — a tudása, müveltsége, lebilincselő modora vitte előbbre. Nem dolgozott a könyökével, amire szüksége sem volt, mert a szeretetreméltó férfinak utat nyitottak még politikai ellenfelei is. Persze, a halál korán jött érte. De hát nem mindig teszik az évek a kort. Oly rég ösmerjük őt, s lehet hogy a halál is ezen a ponton számitotta el magát.

* * *

□ **Korlátozni!** A kivándorlás korlátozásáról olvasok ismét miniszteri rendeletet. És ugy nézem, hogy még nagyon sokáig nem lehet korlátozni a kivándorlást; mindaddig, amig a minisztérium ráir a törvényhatóságra, hogy a »saját hatáskörében kövessen el mindent a kivándorlás korlátozására«. Ezek nehéz dolgok, kérem. Mit tud elkövetni egy törvényhatóság akkor is, ha tényleg el akar követni valamit? Hát még ha nem akar. S hát még: ha nem is lehet! A kivándorlás ugyanis nem megyei jelenség, tehát megyei alapon nem is intézhető el. Azt hiszem, országos alapon sem. De abban biztos vagyok, hogy a derék törvényhatóság, ha napokig törné is a fejét, nem tudná kitalálni, hogy mit csináljon ő, mikor az emberek Amerikába akarnak menni, és ő nem tudja az embereknek bebizonyitani, hogy jobb itthon, mint Amerikában. Ez már azért is lehetetlen, mert nem is igaz. Tény, hogy Amerikában jobb s ezt a törvényhatóság a saját hatáskörében nem fogja kibeszélni az emberekből. Még a miniszter se.

* * *

— **A tánczosnő halála.** Anna Pavlovna haldoklik egy san-franciscói kórházban, s a tánczosnő, aki az egész világ minden aranyát és dicsőségét összetánczolta, gyöngéd lábait már csak egyszer fogja használni: akkor, mikor az agónia utolsó erőfeszitései után megmerevednek. Az utolsó föllépése nagyon egyszerüen fog lefolyni: a milliomosok, kik mozdulatainak esztétikai örömeit nehéz aranyakkal fizették meg, hiányozni fognak, titkos szerelmesei, kik égen-földön keresztül szerették ezt a gyöngéd pillangót, lélekben elbucsuznak nemes testétől, mint egy eltört hárfától; nem lesz senki sem ott, akik a müvésznő életéhez a ragyogó keretet adták. Minden elmulik, ami sziv és ragyogás volt körülötte, s akik az életet, a dicsőséget jelentették neki, közömbösen haladnak el halálhire mellett. Anna Pavlovna utolsó perczeiben a nagyok tragédiáját kóstolja meg. A tehetségek büntetése, hogy a legszomorubb halállal haljanak meg: akik életükben mindent élveztek, ami a nagyságot megilleti, a végső pillanatokban jobban magukra maradnak, mint az utolsó napszámos, aki a saját szobájában, a saját butorai között hal meg. Anna Pavlovnát mindenütt barátsággal vették körül, mégis sehol

sem volt otthona, idegen földön s idegen ágyban hal meg, mint egy eltévedt madár, akit a szél San-Francisco mellett a tengerbe sodort. Nagyon sajnálom Anna Pavlovnát, mert egy percz alatt kell megtanulnia, amit mások apránkint sajátitottak el; a kellemetlen disszonancziát életének váratlan végén: ime, a müvésznőnek nem tapsolnak többé, mert egy udvariatlan lovag könyörtelenül kioltja a lámpákat életének szinpadán, mielőtt pompás tánczát befejezhette volna.

SZINHÁZ.

Yvette Guilbert.

Már régen nem hordja a hosszu, fekete keztyüket, melyek olyan hangsulyozottá, groteszken kirivóvá tették a karja és az ujjai sovány elegánczizáját. A karja gömbölyded, nem, több annál, — gömbölyü és izmos, s ha a liquid pouder nem takarná el, talán piros is volna, mint a nemzetes asszonyé. S az ujjai — egy-egy mozgásukban kemények és sulyosak. Raffinált párisi divatmüvészek toalettjeit hordja, amelyek épp ugy számitanak a megerősödött test formáival, amelyeket bujtatni kell, mint a dalokkal, amelyeket énekel s melyeket emelni kell. Minden uj cziklus — egy-egy toalett... Pompás és nagyszerü ruhadarabok, mint milliomos delnőké, akik nemcsak a szabó mesterségét, hanem a szabó izlését és müvészetét is meg tudják szerezni. És csupa jólét és egészség. Emlékezem a kék karikás szemére, mely minden bünös és nagyszerü mosolyon keresztül elfojtott viharok és megélt szenvedélyek emlékeit hirdette. A karikák ma is megvannak, — de most a testi jólét puhaságáról gömbölyü orczák kicsattanó megfeszüléséről beszélnek. Fiatal tánczoslányok veszik körül, a párisi boulevard szülöttei graczióusak, frissek — és fiatalok. A fekete keztyü, mely a soványságát hangsulyozta. E fiatal lányok ez egyszerü és jól megválogatott szinességükben is szegényes ruhák. Mintha most az egészséges és néha szinte rusztikus jólétet hangsulyozná, — épp ugy mint akkor a soványságot S a mozdulatai, széles és nagyivü kitárások, mint falusi asszonyé, aki kedves vendégeket fogad, barátságos és intimus kézdörgölések: tisztaság, rend és nyugalom.

És áhitat! Légendes Dorées! Joseph et Marie à Bethlehem! La Passion de Jésus Christ!

Hajdan és Párisban: olcsó szentimentálizmus és olcsó malaczkodás, a boulevard, melyet szalónképessé tett egy asszony nagyszerü képessége, mely uj müvészetet teremtett a reczitáczió hagyományaiban és minden müvészet örök, ágakra bomló differencziálódását teljesitette a maga zseniadományaival. Ma egészséges, okos, megválogatott kultura. Szinte német alaposság a megválogatásban és ötvösmüvészi pontosság a megformálásban és a kivitelben. Irodalom, stilus, kultura. Régi chansonokat ad és Rolinat-verseket. Mindez pedig pompás keretül szolgál, hogy bizonyságát adja a régi szépségeknek, amelyek e megváltozott formában is megvannak. S a fiatalságnak, amely elmult.

Azt hiszem, nagyon okos nő Yvette Guilbert, aki a testi megváltozása s régi kedve között hidat vert e megváltoztatott programmal. A müvészete tiszta és örökbecsü; a jókedve, a hangja, az ötletei is. Mégis legjobban szeretem ma, ha a falusi dalokat énekli. Falusi lányok szerelmeit, ez üdességükben és jókedvükben is kevésbé graczióus dolgokat, melyeknél nem fáj már, hogy a csipője nem olyan karcsu, s hogy fitos orra nem emelkedik olyan kaczkiásan és kihivóan sovány arczocskájából. Itt nem bánt a megváltozott megjelenése, s hogy a gavotte lépései nem olyan lengék és könnyedek már. A Chansons villageoises-ban egészen harmónikus.

Tulajdonképpen az volna a beszélt szónak legigazibb müvészete, ha mindazok a külsőségek, amelyekről szóltam itt, egészen jelentéktelenek és észrevétlenek maradnának. Ha csak az emberi hang szépsége és kifejezőképessége fokozódnék beszélésben és énekben müvészetté. Az igazi reczitálás az volna, amely meg tudná szüntetni a test jelenvalóságát s csak a hang müvészete volna. Yvette Guilbert meg tudná ezt tenni, mert a hangjával, a szavával mindent tud s tökéletesen elég testi kiséret volna számára egy-egy mosoly, mely pointeket vezet be. Ő azonban elválaszthatatlan a testi megjelenésétől, mert nemcsak dalol, de játszik is, a kezével, a testével és egész mindenével. Nem szinészi dramatikussággal szerepelteti a testi gesztusait, hanem csak illusztrátori szereppel hozza őket. Mégis soknak látom ezt; talán csak most, hogy egész valóját annyira megpolgárosultnak, megnyugodottnak és kisimitottnak érzem.

A hegyes orru és hegyes könyökü Yvette válogatlan pajkosságokat adott szeszélyesen, asszonyian, csiszolatlanul, de villogón. Yvette Guilbert asszony, a müvésznő, aki programmját az irodalomtörténész könyvtártbujó tudásával és szorgalmával szedte össze, akinek minden mozdulatát iskolázott festői kultura határozta meg, tökéletes, befejezett. Nincsenek zökkenései és megakadásai. Vele nem történik meg soha, hogy egy chanson stilusát a második vagy harmadik versszaknál elejtené és mással cserélné fel. Tudós komolyságával és igazi causeur szellemességével vezeti be a dalait s itt épp oly bevégzett és hibátlan, mint a mosolya, mint a szomorusága, mint az áhitata. Kertészmüvészek teremtenek ilyen gyönyörüségeket nagyuri parkok diszeiül évtizedes neveléssel, gonddal, ápolással.

Mégis párisi tánczoslányok vannak körötte, szegényes ruhájuak, s bár graczióusak, mesterségükben kissé kezdők és ügyetlenek. De fiatalok!

Yvette Guilbert asszony, a tökéletes müvésznő helyett, ó milyen nagyszerü volna még egyszer kaczagni a feketekeztyüs, groteszk és elragadó Yvetten, aki a chansonettek flitteres ruháiból, ócska konvencziókból hámozott ki magának egy nagyszerü uj müvészetet.

Tulajdonképpen sohasem volna szabad szóhoz juttatni az emlékeket, ha nem akarjuk, hogy uj gyönyörüségek kerékkötői legyenek.

B. L.

Rip van Winkle. Felébredt. Az ismerősök közül egyesegyedül Barna Izsót találta, aki a dirigensi pultnál ágált a siker érdekében. Csakhamar néki is be kellett azonban látni, hogy hasztalan. A premiér publikuma nem jött el. Talán attól való féltében, hogy látva Rip, délczeg barátjuk megrokkanását, tudomásul kell venniök a saját öregségüket. Talán mert szégyenkeztek, hogy az ő sorsára jutottak: egész éltükön át kincset kerestek, és mire megtalálták, észrevétlenül megöregedtek, s aranyukkal nem tudtak mihez kezdeni. Lehet: féltek, hogy e régi operett lesz a viztükör, amelybe ha beletekintenek, dermedten *kell* meglátniok, hogy a lelkük megőszült. A fiatalok viszont, akik mint inyencz csemegét hallgatták Planquette zenéjét és Evva Lajos magyar operettnyelvét, valami enyhe meghatódással nézték az előadást, mint régi csipkekendőt, melybe ifju édesanyánk sirt egykor szerelmes könyeket, de a népszinházi operettbemutatók lobogó lelkesedését nem gyujtották fel. Milyen kedves, ódon báju, csinnal és kellemmel teljes ez az operett! A fordító méltánytalan élbánásban részesitette ugyan az ikesigéket, de a saját életbölcseségét csempészte a kuplék refrénjeibe. Elmélkedvén a házasságról, ugy találta, hogy a férj lehet ledér. Papa, was ist das: ledér? kérdezte egy kis fiu előttem. A terczett végül is megvigasztalta a jelenlévő kiskoru szerelmeseket, állitván, hogy a házassághoz nem kell egyéb, csak tiszta szerelem. Körülnéztem. A jelenlévő kiskoru szerelmesek közül senki sem élt a vigaszszal. A második felvonásban a szerzők a pol-

gárok gyávaságát gunyolták. Ez a jelenet régen a humor ellenállhatatlan erejével hatott. Ma . . . Egészen természetesnek találtuk, hogy az emberek nyiltan, bevallottan, sőt kérkedve gyávák. A premiér egyetlen szemtanuja, egy nyugalmazott osztálytanácsos, kitünő iró megjegyezte, hogy a közönség egészen más passzusoknál derült fel, mint a Népszinházban. Általában : kevesebbet nevet. Régen az is humoros volt, ha a kómikus tizenkettőig számolt. Ma már nem hat az ilyesmi, aktuális politikai vicczek még kevésbé. A felébredt Rip körültekintett és megállapitotta, hogy a fiatalok, akik ma foglalták el a nézőteret, nem hasonlitanak szüleikhez. A két generáczió között áthidalhatlan ür tátong. Bánatosan énekelte : Hogy mi az élet titka, sokak előtt titok. Ezt a titkot régen többen találták ki . . . A premiér és a repriz között olyan nagy a különbség, pedig Planquette igazi zeneszerzőtehetség volt és Pest alig husz évvel lett öregebb, mi lehet a magyarázata ennek a körülménynek, tanácsos ur? Az ok, ugy vélem, nem az előadásban rejlik, az zeneileg különb a réginél, és Szántó Gáspár hangja igazi fenomén. A közönségből hiányzik valami, uram. Vajjon mi? A kedély. *(— la.)*

A tündérlaki lányok. *(Heltai Jenő vigjátéka.)* Lapzárta előtt, főpróbáról jövet irjuk ezt a sietős jegyzetet. Idő és nyugalom kellene, hogy áttekintsük *Heltai* Jenő munkáját teljes egészében és necsak a szinét, de a sulyát is bemutassuk. Mert ez a csipkeszövésü sujet sulyos is. Az elbeszélés, amelyből készült, gyengéd tollal van papirra lehelve. Három lány históriája, akik közül kettő tisztességes, a harmadik nem s a harmadik fedezi a nővérei tisztességét, ő áll jót értük a testével, amelyet elad, az életével, amelyet elront miattok. A »tisztesség« és a »tisztességtelenség« fogalmai hamar kicserélődnek. Itt a szinpadon keményebb vonalakkal, majdnem demonstrative tünik elénk, ami az elbeszélésben csak átfutó hangulat, bájos capriccio, lirikus akkord. Az egymást kergető vidám jelenetekből sötét kép alakul ki. Revizió ez a darab, az erkölcs reviziója, az derül ki belőle, hogy a bohém készpénzzel, könnyel, élettel fizet, a család pedig, a konzervativizmus és a morál őre, csak frázisokkal. Kegyetlen, szivigfájó leleplezés, anarchista igazság. *Schmidt* Jenő jut eszünkbe, egy két év előtti előadása, őt látjuk a dobogón, amint szikár alakját megkeményiti és vékony karjait patétikusan kitárja : »Pokolba a családdal, ezzel az álszent rablószövetkezettel, amely élni akar s kifosztja, megmérgezi, tönkreteszi az egyént«. *Heltai* Jenő kevesebb pátoszszal, egy költő mosolyával ugyanezt mondja. A bohém-morálnak szolgáltat igazat. De még a bohémekkel szemben sem elfogult. Közte és *Murger* közt, aki csak a bohémek bársonykabátját és lobogó haját irta le, olyan szédületes a különbség, mint a kuruzsló és az orvos közt. *Varsányi* Irén, *Haraszty* Hermin, *Hegedüs* Gyula pedig müvészi értékké váltják a darab nemes irói értékét. *Heltai* Jenő és a *Vigszinház* sok fényes szinházi estének néz elébe.

A mittweidai technikumot, melyben elektro- és gépészmérnökök, valamint technikusok és müvezetők képeztetnek ki állami felügyelet alatt, évenkint 2—3000 növendék látogatja. Az elektrotechnikai, valamint a gépépitési oktatás az utóbbi években jelentékenyen ki lett terjesztve és dusan felszerelt szertárak, laboratóriumok (elektro- és gépészmérnökök számára), mühelyek, valamint géptelepek stb. által hathatósan lesz támogatva. A téli félév (tanszak) 1914. április 15-én kezdődik. A márczius 26-án kezdődő ingyenes előtanfolyamokra a felvételek már márczius közepén hétköznapokon eszközöltetnek. Részletes programmot és értesitést a »Technikum Mittweida« (Szász királyság) titkársága kivánatra költségmentesen küld. Az intézettel kapcsolatos 3000 négyszögméter területet elfoglaló tanuló gyári mühelyekben önkéntes gyakornokok gyakorlati kiképzés céljából felvételt nyerhetnek. A technikum, valamint a vele kapcsolatos preczizíós mühely az összes kiállitásokon, amelyeken résztvett, kiváló kitüntetésben részesült. Plauení iparkiállitás: Plauen város kiállitási érme »kiváló eredményekért«. Lipcsei iparkiállitás: királyi államérem »a technikai oktatásügy terén kifejtett kiváló eredményekért«. Lüttichi világkiállitás: »Prix d'honneur«. Zwickauí iparkiállitás: aranyérem kiváló eredményekért.

Müvészet.

Az Ernst-muzeum kiállitása.

A vélemény, amely Batthyány Gyula gróf képeinek kritikai értékelését tartalmazza, nem teljesen tőlünk függ. Megformálódásában igen nagy szerepet játszik maga a müvész, jelesül azok a szándékok, amelyekkel ő a Müvészettel kötött első ismeretséget folytatni akarja. A szándék kétféle lehet és szerinte kétféleképpen alakulhat a kritikai mondanivaló is.

Ha Batthyány Gyulának nincsen egyéb szándéka, mint a müvészettel való enyhe és gáláns szórakozás, akkor a kritikus leteszi a pápaszemét, meghajlik és szivesen, örömmel, sőt lelkesedve tapsol. Akkor a kritikus tudniillik nemcsak a képeket és nemcsak a müvészt nézi, hanem Batthyány Gyula grófot, társadalmi és anyagi helyzetét, amelyet figyelmen kivül hagyni ebben az esetben oktalan nagyképüség. Mert távolról sem igaz az a látszólagos igazság, hogy a müvészetben minden ember egyenlő és hogy Batthyány Gyula grófi méltósága reánk nézve nem fontos. Ellenkezőleg, talán semmi sem fontosabb, mint az a körülmény, hogy egy fiatal mágnás szerelmes a müvészetbe. Fontos reá nézve is, mert hiszen képeinek belső jellegéből lehetetlen letagadni az öntudatos arisztokratizmust, az élet legfinomabb, sőt legfinomkodóbb oldalainak hangsulyozását és a kényes, csak kulturemberekhez szóló, a tömeg izlésén felülemelkedő előadást. De fontos reánk nézve is, mert hiszen eltekintve a képek értékétől, mi e képeken keresztül egy embert kapunk ajándékba, egy grófot, aki szerelmes a müvészetbe s aki bizonyára minden születési, müveltségi, vagyoni és rangos előnyét harczba fogja vinni a müvészetért. Elképzeljük, mit jelent ez majd annak idején, ha Batthyány Gyula kultuszminiszter lesz és örömmel, sőt meghatottan üdvözöljük, mint a magyar müvészeti kultura egyik alapos reménységét.

Ha azonban Batthyány Gyula meg akar feledkezni összes előnyeiről és zárt rostélylyal, mint mesterségbeli müvész lép a küzdőtérre, akkor a kritikus kénytelen ismét feltenni a pápaszemét és elébe tartani a mesterség örök törvényeit. S e törvények Batthyány Gyula alkotásaira alkalmazva azt mondják, hogy a müvész még nincsen készen. Ez rendes körülmények között nem jelentene semmit, mert ugyan ki van huszonnégy éves korában készen, de itt az a bökkenő, hogy a müvész tulságosan készen akar lenni. Nagy fantáziája, kulturált elevensége és ügyes keze nyilván türelmetlenné tették, nem akar kezdő lenni, hanem egyszerre szeretné tudni az egész müvészetet. Ez azonban nem lehetséges, még akkor sem, ha valaki oly igen-igen tehetséges és szellemes, mint Batthyány Gyula. A müvészetet nem lehet rohammal bevenni, hosszu, kitartó udvarlást, sok tanulmányt és még több szenvedést kiván e szigoru hölgy, mig megadja magát. S ez az egyetlen módszer : sok-sok aktot rajzolni, figyelni, várni, próbálni, mig végre egyszer megszületik a müvész lelkétől való igazi alkotás és még ezután sok igazi alkotás diadalmas gyermeke gyanánt az egyéni stilus. Batthyány Gyula egyszerre akarja ezt a stilust, de az eredmény, amely ettől az erőszakolt akarattól termett, csak látszólagos. Mert oeuvrejében lehetetlen észre nem venni az apró kölcsönöket, másrészt pedig a részletekben némi ingadozást. Dobja el magától az elsőt és kezdje ujból, akkor el fog tünni a második és senki, egy perczre sem kételkedik abban, hogy a pápaszemes kritika nemsokára a zárt rostély mögött is a fiatal nemzedék egyik legkitünőbb müvésze után fog kutatni.

*

Beck Ö. Fülöpről, illetve müvészetéről már csak egyfajta vélemény lehetséges ; az öntudatos, sanyaru, megható

müvészi munka iránti szeretet. Ez a tisztelet meglágyitja a kritika tollát és szinte elnyomja mindazokat a kifakadásokat, amelyek eredményeivel szemben itt-ott felmerülnek. Mert hiszen ő sincsen készen s a müvek, amelyeket produkál, még nem jelentik a lehetőségek csucsát. De ettől eltekintve megható és tiszteletreméltó jelenség egy müvész, aki eztendőkön át visszavonultan, ideáljaival való csendes magányosságban faragja a követ, hogy meg tudja szólaltatni a lelkében élő vágyakat. Az emberi lélek mélységének és hivatottságának talán nincs is szebb bizonysága, mint a müvészetért való szenvedés. S a müvészet meghóditásának is talán ez az egyetlen lehetősége ; szenvedni kell érte, s aki szenvedni tud érte, birni fogja. Birni fogja, jórészt már birja is Beck Fülöp. Azok az ellenvetések, amelyek müveit érik, szintén ezekhez a szenvedésekhez tartoznak, s ezért mondjuk ki bátran, hogy kissé tulságosnak találjuk a külföldi eszmetársaihoz való hasonlóságot, tulságosnak a szobrok brutalitását és tulságosnak az archaikus jelleget. De mind e tulságok mellett nagyszerü lendülettel emelkedik ki az a tény, hogy a szobrászat monumentalitása hatalmas hangsulyozást nyert Beck Fülöp szobraiban s hogy portrait-fejei, kis bronzai és plakettjei a férfias, komoly artisztikumnak páratlan fölényével hatnak. Megjelenése mindenesetre mély szenzáczió, amelyről örömmel és lelkesedéssel vesz tudomást a magyar müvészet és kiváncsi tekintetét bizó reménykedéssel forditja a müvész jövője felé.

Jean Preux.

IRODALOM.

Relle Pál novellái. Az iróasztalfiókok rendezgetése közben bukkannak elénk régi levelek, fakult szalagok, parfümjük vesztett csipkekendők, sok lom, amelyeknek csak számunkra van értékük : örök emlékek. Nagyapáink hagyatékában még vitézségi érdemkereszteket találtunk, párisi szinlapokat és tört bajonetteket, primadonnák selyemczipellőit és grandiózus vállalkozások részvényleveleit. A mai generáczió szegényebb az emlékezésekben, örök emlékei : belső megrezdülések. Relle Pál novelláinak motivumait megszámlálhatjuk. Az első : mély és nemes fiui szeretet. A második : szemérmes és tartózkodó, szinte titkolt, de csodás fényben tündöklő, gyermekkori szerelem a felesége iránt. A harmadik : gyöngéd és meleg vonzalom, ragaszkodás Pesthez, élte dekorácziójához. Pont. A lélek, amely e novellákban megnyilatkozik, telve van kedélylyel, melegséggel, gyengédséggel, szeretettel. Sok szeretettel. Csupa szelid és lágy harmónia. Gyülölni, gunyolni nem tud, de nem is akar. Csak : szeretni. Legfőbb boldogsága : *a családi élet.* Nem az együttvacsorázás, de a lelki együttélés, a szivek közös háztartása. Uj hang a mai magyar irodalomban. A családi élet lirikusa ő, de lirája inkább a vágyakozásé, mint a boldog beteljesülésé. Az elbeszélő módja csodálatosan közvetetlen, szinte halljuk a mesélő orgánumát, hajlékony, lágy és meleg hangot, amely keresgélés nélkül füzi egymáshoz a szavakat. Baráti közlések ezek a novellák, mindnyájunk életéből idéznek fel mozzanatokat, a kis könyvet kiemeljük a könyvrengetegből és elteszszük. Örök emlékül.

f. gy.

Pompadour asszony. (Irta : *Mabel Wagnalis.)* Amerikai regényirónő rajzol ebben a könyvben inkább szines, érdekes, mint mély és müvészi szenzációkban gazdag képet XV. Lajos koráról. A regény, amelynek központjában egy kissé szentimentális szerelmi történet áll, tagadhatatlanul nagy korismeretet árul el, de mint általában a divatos regények, amelyek az egész világot bejárják egy-két év alatt, hogy azután végképp eltünjenek, inkább az érdeklődés fölkeltését és kiaknázását tartja főfeladatának, mint a komolyabb müvészi igények kielégitését. Mindamellett kellemes, vonzó olvasmány Mabel *Wagnalis* könyve, s miután magyarul olyan kevés könyv jelent még meg, amely XV. Lajos korával behatóan foglalkoznék, minden efajta vállakozást szivesen kell üdvözölnünk. A csinosan kiállitott, Pompadour asszony szines képével diszitett könyvet *Bálint* Lajos forditotta szabatos és kifogástalan magyarsággal.

Az uj sajtótörvény. Két ujságiró-kollégánk, *Kósa* Miklós dr. és *Kun* Andor dr. végtelenül praktikus kis könyvecskében mutatják be a közönségnek az uj sajtótörvényt. Magyarázzák a paragrafusokat, melyek annyi vihart támasztottak s melyeknek a jövőben oly nagy hivatásuk jut a magyar közéletben. A könyvet nemcsak a szakemberek, — és ki nem szakember a sajtó terén? — hanem a laikus közönség is nyereséggel fogja olvasni.

KÖZGAZDASÁG.

A Budapesti Takarékpénztár és Országos Zálogkölcsön R.-T. február 12-én tartotta közgyülését. A lefolyt üzleti év eredményére vonatkozólag jelenti az igazgatóság, hogy a 71.460 korona 94 fillér leirás számbavétele után a mult évről áthozott 71.460 korona 07 fillér maradvány hozzászámitásával 1,812.362 korona 47 fillér tiszta nyereség mutatkozik, ami a részvénytőke 9·062 százalék kamatozásának felel meg. Az elért üzleti eredmény felosztására vonatkozólag az igazgatóság inditványai a következők : A tartalékalapra 200.000 korona vonandó le, miáltal a tartalékalap 2,784.602 korona 05 fillérre emelkedik. Levonandó továbbá az igazgatóság részére 10 százalék, vagyis 173.994 korona 24 fillér, a tisztviselők részére 3 százalék, vagyis 52.198 korona 27 fillér, az alapszabályok 40. szakasza értelmében a választmány részére 10.000 korona, továbbá a tisztviselői nyugdijalap gyarapitására a nyugdijszabályzatban megállapitott rendes hozzájárulásokon kivül 5000 korona, összesen 441.192 korona 51 fillér forditandó az előbb jelzett czélokra, mig a fenmaradó 1,371.169 korona 97 fillérből 50.000 darab 400 koronás részvény után osztalék fejében részvényenkint 26 korona, vagyis 1,300.000 korona fizetendő ki, a még ezentul fenmaradó 71.169 korona 97 fillér pedig az 1914. évi üzleteredmény-számlára viendő át. A közgyülés az igazgatóság jelentését és az abban foglalt javaslatokat elfogadta, és ugy az igazgatóságnak, mint a felügyelő-bizottságnak a felmentvényt megadta. Megválasztattak a felügyelő-bizottságba : Bartha Sándor, Feleki Béla dr., Horváth Zsigmond, Kammer Benjámin, Spett Ferencz dr. és Tsuck Sándor. A választmányba : Abonyi Emil, Gold Marczell, Golwig Móricz, Gulácsy Béla (uj), Herczog Ignácz, Heteés Antal dr., Hugonnai Kálmán gróf, id. Lónyay Sándor, Okolicsányi Zoltán dr., Plessek Ferencz, Steiner Ferencz, Vogel Gyula, Zsigmondy Géza, Tolnay Pál, Végül *Zsigmondy* Jenő dr. részvényes ajánlatára az elnökségnek, az igazgatóságnak, *Stein* Ármin vezérigazgatónak és a tisztikarnak buzgó és eredményes müködésükért köszönetet szavazott a közgyülés.

A Belvárosi Takarékpénztár rt. február 7-én tartott közgyülése elhatározta, hogy az 1,826.047 korona (1912-ben 1,812.193 korona) tiszta nyereségből a tartalék-alapot 325.000 (325.000) koronával növelik, az igazgatóság és tisztviselők jutalékára 227.720 (228.280) koronát forditanak, a nyugdijalapot 17.517 (22.560) koronával dotálják és osztalékul részvényenkint 36 koronát = 7 és egyötöd százalékot fizetnek, mint tavaly, jótékonyczélra 15.000 (10.000) koronát adnak és

Ha fáj a feje ne tétovázzék, hanem használjon azonnal: **Beretvás-pastillát**
mely 10 percz alatt a legmakacsabb migraint és fejfájást elmulasztja. Ára 1 korona 20 fillér. Orvosok által ajánlva. Készíti **Beretvás Tamás** gyógyszerész **Kispesten.** Kapható minden gyógyszertárban. 3 doboznál ingyen postai szállitás.

a fenmaradó 88.810 (74.354) koronát uj számlára viszik át. Megválasztattak az igazgatóságba: *Székely* Ferencz (elnök), zólyomi dr. *Wagner* Géza (alelnök), *Deutsch* Sámuel, *Egger* Gyula, dánszentmiklósi *Gara* Miksa, dr. *Eisler* Zsigmond (uj), dr. *Heder* Lajos (uj), *Kozma* Andor (uj), *Révai* Ödön (uj). A felügyelő-bizottságba: *Püspöky* Emil, dr. *Dörschug* Antal, *Girardi* József, dr. *Kraemer* József, *Náray-Szabó* Sándor, *Silberberg* Károly, *François* Lajos (uj), *Halápy* Oszkár (uj). A közgyülést követő igazgatósági ülésen Székely Ferenczet elnökké választották.

A Foncière, Pesti biztositó intézet életbiztositási osztályánál az elmult évben 5360 ajánlatot nyujtottak be 26.759.490 korona biztositási tőkére és 87,216.087 korona járadékra; 4966 kötvényt állitottak ki 24,710.880 kor. tőkéről és 8,661.687 korona járadékról. A dijbevétel 7,895.883 korona volt. Az intézetnél ezzel szemben 298 halálesetet jelentettek be 1,370.800 korona összegről. Ez alkalommal ismét lehet utalni azokra a *különös kedvezésekre*, amelyeket ez a *hazai* intézet (alakult 1864-ben 4 millió korona részvénytőkével, mig nyereség és dijtartalékai, meg évi bevételei körülbelül 50 millió koronát tesznek) az életbiztositásnál nyujt: 1. *Hadbiztositást dijpótlék nélkül* köthetnek a népfölkelők védőkötelezettjei, még pedig a teljes biztositott összeg erejéig. (A katonai szolgálat egyéb kötelezettei mérsékelt dijpótlékot fizetnek.) 2. A feltételek értelmében a biztositás *megtámadhatatlan* még akkor is, ha a biztositott párbaj, vagy öngyilkosság folytán halt volna meg, vagy ha utóbb kitünnék, hogy a biztositott a biztositás alapjául szolgáló ajánlatban lényeges körülményekre vonatkozóan tévedett. 3. Lebonyolit az intézet 1, 3 *vagy* 5 *évi nyereségfelosztással egybekötött biztositásokat is.* A biztositásnak 3 évi fennállása után a biztositásra kedvező feltételek mellett *a)* kölcsönt is ad a társulat, vagy azt *b)* visszavásárolja, vagy *c)* minden további dijfizetés nélkül tőkésitést eszközöl, anélkül hogy a félnek ezért folyamodnia kellene.

»Unio« élet- és gyermekbiztositó intézet mint szövetkezet. Budapest, VI., Teréz-körut 40—42. Alapittatott 1863. Folyó év január havában 1,161.400·— K értékü biztositási ajánlat nyujtatott be és 940.000·— K értékü uj biztositási kötvény állittatott ki. Biztositott összegek fejében folyó év január havában 216,037·30 K és az intézet fennállása óta 22,640.831·32 K fizettetett ki. Ezen intézet az élet- és gyermekbiztositás minden nemével foglalkozik, a legolcsóbb dijtételek és a legelőnyösebb feltételek mellett.

HETI POSTA.

Gyoma. A régebbit kiadjuk, az ujabbat nem.

Gyöngy. Az Aforizmák gyöngék.

V. F. A sok között nem találtunk közölhetőt.

Fantomas. Gyöngék.

Csaba. Kár kétségbeesni, amire különben még az se lenne elég nyomós ok, ha elvitatnánk öntől minden irói talentumot. De erről szó sincs. Bizonyos, hogy ön nem mindennapi tehetség, de még hiányzik az a bizonyos valami, amit az ember nem a muzsáktól kap, hanem amit gyakorlat utján kell megszerezni. A zsenik se boldogulnak, ha hijján vannak annak, amit ügyességnek, vagy mesterségnek szokás mondani. Ezt el kell lesni, meg kell tanulni. A viszontlátásra.

Nem közölhető: Tavasz. Elalvó stb. Jeremiád. Adj nekem abszolucziót. Czeczil sir. Vén czigány nótája. Ő jött és vált. Bus szerelmes vers. Reinkarnáczió. Koldus bárók. Kérelem az anyámhoz. Keserü este. Ágy a szabadban. Leányok. Temetőben stb. Korcsma előtt.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

EGO szénsavas Borax üdit, szépit, fiatalit.
1 level: 30 fillér 1 doboz 1 korona
Pattanást, mitesszert, bőrvörösséget elmulaszt. Bársonysima, rózsás, üde, bájos arczszint ad.—
EGO pipere boraxszappan.... K 1.—
EGO pipere boraxcrém..... K 1.50
Főraktár: KISS LÁSZLÓ drogeria Budapest, Baross-utca 81.

Az anyák büszkesége a szép és egészséges gyermek, hogy ez elérhető legyen, igyék minden gyermek a hidegebb időszakban állandóan Zoltán-féle csukamájolajat, melynél kiválóbb készitmény nem létezik, mert tápereje nagy, szaga, ize nincs és könnyen emészthető. Üvegje 2 korona, a készitő, Zoltán Béla gyógyszertárában Budapesten.

Fejfájás kinozza ? ? ? akkor sürgősen szedjen *Beretvás*-pasztillát. E készitmény elsőrangu klinikai észlelések szerint teljesen ártalmatlan, mert sem a szivre, sem a vérkeringésre, sem a gyomorra károsan nem hat. Hatása gyors, megbizható és a legmakacsabb fejfájásokat is radikálisan megszünteti. Minden gyógyszertárban és drogueriában kapható.

Ferdére taposott czipősarkok az elegánciát tönkreteszik. A »Berson« gummisarok viselete, amelyek a bőrnél is tartósabbak, a czipősarok letaposását kizárják. Utánzatok miatt ügyeljen a vásárlás alkalmával a szójegyre »**Berson**«.

Szépséget, üde fiatalságot varázsol arczára a
BRÁZAY NAJÁD-CRÉM
ÁRA: 1 KORONA.
Kapható mindenütt és BRÁZAY KÁLMÁN czégnél — Budapest, VIII., Baross-utcza 43

Az uj „BERSON“ gummisarok előnyei:

rendkivül **tartós,** kiválóan **ruganyos, formája** ideális.

Budapest, 1914. — Nyomatott az Athenaeum irodalmi és nyomdai r.-társ. betüivel.